

LETNIK IV. - 1906.

ZVEZEK 8.

SLOVAN

MESEČNIK
ZA KNJIŽEVNOST
UMETNOST IN
PROSVETO

PAVEL JOVANOVIĆ: PRVE VAJE ZA BOJ.

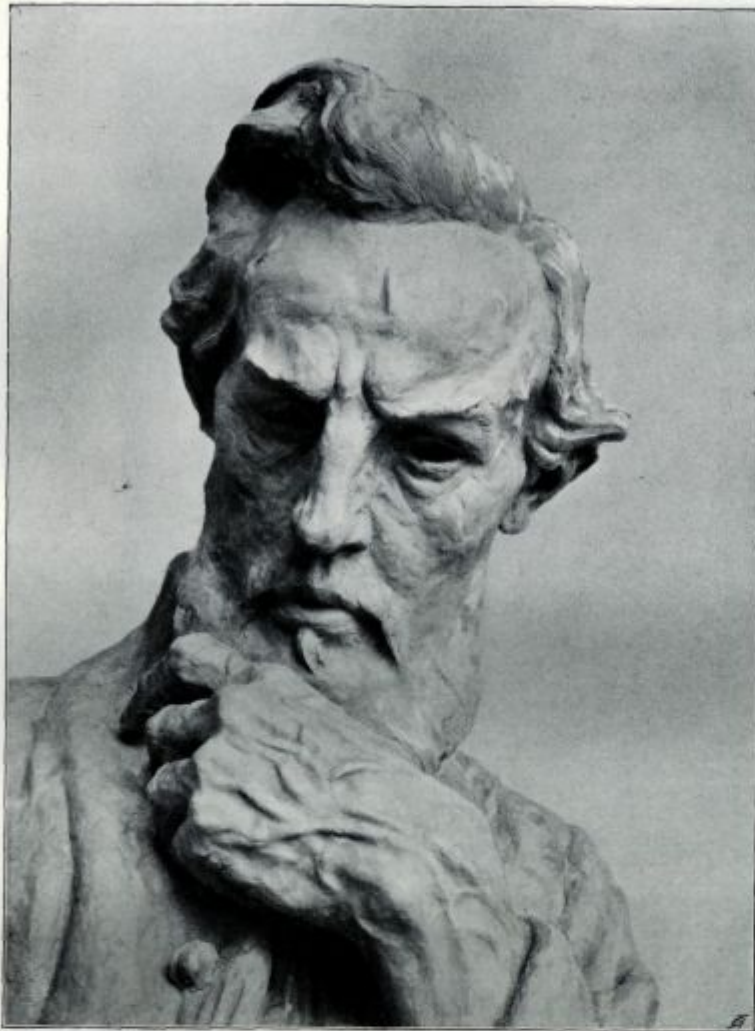

MME. LEBRUN: LASTNI PORTRET Z DETETOM.

I. MEŠTROVIC:

LUKA BOTIČ.

USTNICAM SFINGE.

PRED SVETIŠČEM.

V svetišču je bog moj in ta bog si ti,
ti vsa v moje pesmi odeta,
in skrivnost tvojih svetih, tihih oči
vse vsenaokrog je razpeta.

A plahe so moje prašne noge:
nikar teh globin ne premôsti!
Naj zunaj stojim, naj prenašam gorje,
naj kolnem vse svete skrivnosti!

ROMANCA.

Ah, jaz ljubim polt svileno,
ljubim bele tvoje roke,
ljubim tvoje gorke prsi,
črnooka donna ti!

Ustne moje, donna Ines,
od krvi so tvoje sladke,
Ines, roka mi trepeče,
v sladki grozi te noči!

Sine jutro čez Nevado,
ti zakriješ ude krasne,
v toplo temo sob prešestnih
stopil z mečem bo krvnik.

Donna Ines! Roke bele,
gorke prsi, ustna vroča —
ah, ne boj se! — saj pred vrati
straži tvoj ubiti mož.

NATE MISLIM.

Nate mislim dolge ure,
mislim dneve težke, kalne,
mislim v večer krvaveči,
mislim celo strašno noč,
kadar plava bes čez gaje
v polunočni mrak odete,
s krili divjimi se duše
žalostne dotikajoč.

Mislím nate, kaj porečeš,
kaj zaplačeš gluhim temam,
ko povem ti, da zlagane
so prisege moje vse, —
mislim jaz na solze tiste
in na jeke smrtnobridke,
in še jaz bi se razjokal, —
satan sam naj me umé!

FAUST.

Nikar se ne plaši, srček ti moj,
ne skrivaj mi modrih oči! —
Glej, v čaru mrakov sva sama nocoj,
in kot sneg se postelj blesti . . .

Kako si vsa topla in bela vsa . . .
in v grudih je tvojih nemir; —
kot pesem si tajnostna in krasna,
krasna, kot ta sveti večer!

Marjetica, mehke roke razprostri, —
saj dovolj je, da mislim le jaz,
kako boš zakrivala, ko se zdani,
v bolesti svoj solzni obraz . . .!

IZPOVED.

Zvezde tkal sem ti v lasé dišeče,
v mraku toplem, v polunočni čas,
mislí svoje vpletal sem pobožne
v črne prame tvojih mehkih las.

Zvezde moje nad teboj sijale
so s krotkóprosečimi očmi,
žrtvenik je bila moja duša
in boginja njena sveta ti!

In kot Samson Nazirej Jehovi,
večno sem zvestobo ti zaklel,
in kot Samson Nazirej v Dalile
neizbežno mrežo sem se vjel.

Vedi vrag! — Prišla je v toplem mraku —
vedi vrag — in jaz sem bil pijan —
vedi vrag, zakaj ob grudih njenih
drugo jutro sem zagledal dan.

Kaj porečeš zdaj, boginja moja,
ti mađona moja žalostna:
ali rajša bila bi Dalila?
Kaj? Povej! — Ne upaš si? Haha! . . .

VAGABUND.

Ve moje bele ceste,
ve ceste davnih let,
bežeče s polji zlatimi
tja v sivo nedogled!

Ve ceste hrepenenja,
ve ceste mladih nad,
kako vesel sem nekđaj
šel z vami potovat!

Ej, danes pa sem stopil
kraj ceste — potepuh,
za polja zlatega šepet
in za vse nade gluh.

Po ravnih belih cestah
se vleče dolgičas,
ob ravni beli cesti
se bom obesil jaz.

Vladimir.

R. RAČKI:
DANTE OB VHODU V
PEKEL.

IGOR.

Spisal Spitignjev.

Ali ste že zrlí na morje, kadar počiva nad njim zvezdni blesk poletnega večera? Ali ste čuli, kako sanjajo valovi in pripovedujejo bajke o preteklih dneh? Videli ste, kako so drgetali prameni polnočnih zvezd nad vali kakor mokri, bujni lasje Najad in smejoče oči Tritonov? In če je vzžarelo v dnu neskončnosti in je zdrknila z neba sijajna zvezda in začrtala blestečo sled po nebesnem svodu, ali ste videli, kako je utonila v brezmejni temi? In če je zašumelo močnejše in se oglasilo kot zvok oddaljenih rogov, ali ste videli, kako se je dvignila iz belih pen prelestna vila in so zalesketale bele grudi? Ali ste videli, kako so strmele skale nepremično in poslušale in se nevidno vzpenjale in rasle visoko, visoko k zvezdam? . . .

In kadar zbeže ure in blede in ugašajo zvezde in molči vodna ravan, ali ste videli, kako je vse prazno, neskončno prazno in otožno?

Zakoprniš po nečem, pa že je za tabo, zbežalo je in ne vrne se več, ne vrne . . .

* * *

Sanjalo je morje, sanjale so zvezde, molčal je večer . . .

„Pripoveduj mi kaj, dedek!“

Željno so se uprle vnukove oči v starca in tesnejše se je privil k njemu. V pesku sta sedela ob morskem bregu, kakih sto korakov nad njima pa je lesketala luč v oknu ribiške kočice. S tresočo roko je gladil starček vnukove lase, pogled mu je krožil zamišljeno nad morjem, ki se je raztezalo daleč do nedoglednega obzorja.

„Igor, ali jo vidiš ono veliko zvezdo, ki leskeče tam daleč v zelenem blesku?“ Starec je pokazal z roko proti jugu. Ravno nad morjem je trepetala zvezda na temnem dnu in se svetila kakor zelen biser . . .

W. LEON ARNDT: PRODAJALEC TURŠKEGA MEDU.

„Igor, to je zvezda mojega življenja, moje usode . . . Ko sem bil še mlad, kakor sedaj ti, sem čul nekoč preroka, ki je prišel iz daljnjih, in neznanih dežel. Kakor zvezde so bile svetle in globokotajne njegove oči in njegove besede so bile kakor šepetanje rahlega vetra, ko se giblje nad morjem . . . Oddaleč so prihajali ljudje in ga poslušali in žarele so jim oči pri njegovih vznesenih besedah in trepetala so jim srca, ko je govoril . . . Pravil je o sreči, ki biva tam nekje za morjem, pod ono zeleno zvezdo. Tam je samo razkošje, sama pomlad tam ni viharjev, tam stopajo bogovi iz nebes in se družijo s človekom, tam ni trpljenja . . .

„Prerokove besede so nam očarale srca in šli smo za srečo. A prišli so viharji in kmalu sem bil sam sredi valov na svoji ladji. Premetavali so mi jo vetrovi, da je ječal jambor in se mi je zlomilo krmilo. In dolgo sem blodil in vrnil sem se sam brez sreče . . .

„Ti si še mlad, ti ne veš, kaj je to — sreča . . . Tam mora biti tako lepo, večna pomlad brez viharjev, brez strasti, sam blažen pokoj“ . . .

Starec se je zamislil in zrl je daleč na široko morje, odkoder je prihajal svež, s soljo nasičen vzduh in mu je širil prsa . . . In zamislil se je deček in se zagledal v zvezdo na jugu; — ravno nad morjem je trepetala in sijala v zelenkastem blesku.

„Ded, jaz pojdem tudi za srečo,“ je vzkliknil tiho in male roke so mu vzdrgetale.

„Dà, Igor, to je v tvoji krvi, to je nam vsem v krvi . . . Pojdi, — morda prideš do one velike zvezde . . . Če ne, pa pogineš sam, kakor zaostala ptica“ . . .

Zavladal je molk. Le valovi so tiho ihteli med obrežnim kamenjem, nad njimi se je zibal rahel dih z juga . . .

* * *

Igor je stal po cele dneve na bregu in zrl na morje . . .

Pod njim je šumelo in se penilo, prelivalo se je težko kakor raztopljen svinec in se dvigalo kvišku kakor lahak solnčen prah. Stal je tam in poslušal, kaj pravi valovje, in vse njegove bajke in čudovite pravljice so se mu zdele znane, vse te pesmi o silni moči, o bojih nezmaganih vojskâ . . .

Stal je tam in zrl v daljavo . . .

Morje se je zlivalo v nedogledu z nebom, nikjer mu ni bilo mej . . . Nad njim so letali

beli galebi. Zdajci so se dotikali s konci svojih belih peruti vršine valov, za hip so se zazibali na vodi, pa zopet so se dvignili in zleteli, blesteč se v solnčnem sijaju . . .

Igor jim je sledil s pogledi — vsi so šli tako daleč! Kaj so tudi šli za srečo pod ono zvezdo? . . .

Po cele dni je stal na obrežju in čakal večera.

In kadar se je razlil rudeč blesk — kakor kri — čez morje in so se razžareli rob oblakov, mu je zatrepetalo srce v sveti bojazni . . . Polzel je mrak nad vodo in zalesketalo se je iz teme na jugu — nad morjem je zableščala zelena zvezda.

Njegovo oko se je zagledalo vanjo, njegove misli so šle daleč in sanjal je . . . Bogve, kakšna je tista sreča? Tiha, kakor labod, ko plove po mirni gladini in se ne gane dih v zraku in je vse tako daljno, neizrazno pokojno? . . . Čarobna, kakor oči deklic, o katerih pravi ded, da žive daleč med šumečimi gozdi v visokih gradovih in jih stražijo zmaji? . . . Razkošna, kipeča, kakor veselje onih dni, ko je popival po slavnih zmagah Oleg s svojimi junaki ob srebrnem Dnjepru?

Brez miru, brez nehanja je koprnelo njegovo srce in z vsakim dnevom je raslo njegovo hrepenenje.

Minulo je pet let, deček je postal mladenič, a njegovo koprnenje se je le še večalo.

Zima je prihrumela v deželo. Viharji so razburkali morje, oblaki so potemneli nebo, valovi so ječali in stokali in hrumeli, da je grmelo daleč naokrog in so se stresale skale . . .

Valovi so vstajali in se penili, bili so s svojimi prsi ob obrežje in padali onemogli vznak — in vedno novi so stopali na njihova mesta. Nad njimi so letali beli galebi, spuščali se nizko k vodi, padali, pa zopet vstajali in leteli daleč, daleč . . .

Igor je stal cele dneve ob oknu in zrl v hrumenje morja in vrvenje oblakov in njegovo koprnenje je bilo vedno večje. Prišle so noči brez zvezd, oblaki so zagrnili vse obzorje, zunaj je rajal vihar, vriskal, tulil, plakal, — a Igorju srce ni dalo trpeti . . .

„Pojdem, pojdem za srečo,“ si je govoril in čakal, da se poležejo viharji in se vrne pomlad . . .

In vrnila se je. Nebo se je razjasnilo, oblaki so izginili in zopet je zasijala zelena zvezda . . .

Igor je zopet posedal ob obrežju in gledal na šumeče valove in bele galebe in bilo mu je, kakor da je sedaj prišel čas, ko mora iti

na daljno pot za srečo . . . In vendar ni še šel . . .

* * *

„Milada! Oj, Milada!“ . . .

Samo je bilo prišlo, da ni vedel kdaj, in mu je prevzelo srce in misli. Nič več ni mislil na zvezdo, vse misli mu je polnil rožnati dekličji obraz . . .

Sedaj jo je klical s svojim zvonkim glasom, da je zvenelo po obrežju in polnilo z radostjo ves breg, da je šumelo morje v pritajenem smehu.

Vsak dan je prihajala k morju, posedala sta po bregu in se smejala v jasne solnčne dneve.

„Milada, pazi, tam zdrkneš v vodo!“ . . .

In že je bil pri njej in jo je potegnil k sebi na varno. Njegove roke so se dotaknile njenih svetlih, od morske vode vlažnih las in ves je vzdrgetal . . . Tako blizu drug drugega sta stala in čutil je, kako se je treslo njeno vitko telo . . . Ozrl se ji je v oči — velike, širokoodprte so bile in so zrle nanj, kakor morje neužitega razkošja . . .

„Milada!“ je dihnil omamljen . . .

Zavedel se je v njenem objemu. Ustnice so se vsesale v ustnice in drhtele v še nepoznanem razkošju . . .

In morje je šumelo tiše, vedno tiše in sanjalo san večne ljubezni . . .

Prihajali so dnevi in večeri in prinašali veselja in radosti . . . Njune besede so zvenele po obrežju, vozila sta se nad vali v čolnu kakor dva bela galeba.

„Veš, Milada, tam na bregu si sezidava dom, kraljevala bova v njem in ti boš moja kraljica!“

Usta so se strnila k poljubu, roka je ostala v roki, oko se je zazrlo v oko . . .

„Milada! . . . Oj!“ . . .

„Igor! . . . Oj!“ . . .

Nad morjem je zazvenel smeh; bel galeb se je ustrašil in zletel je daleč . . . daleč . . .

* * *

Večer je bil, nebo je žarelo, morje je počivalo in sanjalo.

Sedela sta objeta ob morskem bregu in zrla nemo na prostrano vodno ravan, ki je vsa drhtela in rahlo dihala kakor v spanju.

Milada je prekinila tišino . . .

„Igor, kako je vse lepo, tiho, pokojno . . . Ah, k nama je prišla sreča!“ . . .

„Sreča?“ je odvrnil Igor zamišljeno. Pogled mu je šel nehote proti jugu — nad morjem je trepetala velika zvezda v zelenem blesku . . .

Stresel se je, v mislih mu je vstal spomin.

„Ne!“ je nadaljeval in sam sebi ni hotel verjeti. „Sreča je tam daleč . . . Ali vidiš ono zelenkasto zvezdo tam na jugu? Tam je sreča, radost, tam ni trpljenja! Tam stopajo bogovi iz nebes in se družijo s človekom . . . Že zdavnaj sem bil sklenil, da pojdem za srečo, in še sedaj sem tukaj . . . Jaz pojdem, pojdem“ . . .

„Kam pojdeš, Igor? Ali nisi srečen pri meni? Saj tudi tu ni trpljenja, saj je tu sama radost . . . Igor!“ . . .

Milada je zaplakala v tesni boli in se ga je plaho oklenila.

„Ne pustim te, Igor!“ . . .

A njemu je iznova zakoprnelo srce in gledal je zeleno zvezdo tam na jugu — lesketala je, trepetala je in ga vabila . . .

Milada je plakala in ni bila več srečna! Igor je postajal od dne do dne hladnejši in je mislil le na zvezdo in blestečo srečo in srce ga je gnalo v daljnji, neznani kraj na jugu . . .

Ni zmagal hrepenenja in je odšel.

Nad drhtečim morjem so sanjale zvezde, ko je stopil v svoj čoln. Na bregu je stala Milada in plakala . . .

„Ostani, Igor, ostani! . . . Veruj, tam ni sreče! . . . Ti greš in moje srce bo prazno! Meni ni živeti brez tebe“ . . .

A on je stopil v čoln in je odrinil od brega. In bilo mu je, kakor da se je odtrgal od nečesa, kar je bilo sveto, tiho, pokojno . . . Za hip je premišljal, ali se naj vrne, a močnejše mu je vstalo hrepenenje po sreči in zapljuskala so vesla . . .

Milada je zrla za njim in vila bele roke.

„Kam greš, Igor? . . . Ostani, oj Igor . . . oj!“ . . .

In razleglo se je po bregu, po morju, še zvezde so zatrepetale, zašumelo je okoli čolna . . .

„Oj, Igor . . . oj!“ . . .

Plul je po morju, srce mu je bilo težko in polno hrepenenja. Vodna ravan okoli njega je bila mirna, na obzorju so izginjali bregovi v nočni temi. Ko je bil zdaj tako sam, ga je spreletela groza in čul je, kako se je glasilo globoko v morskem dnu, kako je vršelo tiho, tajinstveno sem od bregov, kako so ga vpraševali valovi:

„Kam, Igor, kam?“ . . .

Uprl se je z vso silo v vesla in poizkušal bežati, a povsod je šlo za njim in je raslo in kipelo in bučalo . . .

„Oj, Igor! . . . Kam?“ . . .

Ozrl se je proti jugu — nad morjem je leketala zelena zvezda in je vsa drhtela, kakor da so se vsipali z nje kristali in padali v morje . . .

Potem pa je prišlo tako naenkrat — z morja so vstale megle, se zgrnile v oblake in prepregle vse nebo in zakrile zvezdo. Nastala je tema in Igor je bil sam sredi valov, sredi med nebom in morjem — in iz daljave je pretil vihar . . .

Postalo mu je še bolj tesno pri srcu in v misli mu je prišla Milada, njene solze, njene prošnje . . . Nehal je veslati, strmel je v temno vodo, misli so mu bile težke, lotevalo se ga je kesanje . . .

Strmel je v temo. Naenkrat se je ves stresel, razgrete oči so se mu izbulile, iz ust mu je prišel nečloveški krik . . .

V temi je videl Milado, kako je plula mrtva proti čolnu. Njeni razpuščeni dolgi lasje so se igrali z valovi, bele roke so ji bile sklenjene na grudih, a oči so ji bile široko odprte in so zrle vanj tako otožno, tako proseče . . .

„Kam, Igor, kam? . . . Oj, Igor!“ . . .

Ustnice so mu vzdrtle, iztegnil je roke . . .

„Odpusti!“ . . .

In še mu je šinilo skozi misli, da se mora vrniti, a tako oddaljena je že bila ta misel, nejasna in zmučen se je zgrudil v čoln. Nič ni več mislil, vse mu je bilo naenkrat tako neznano, daljno . . . Le še kakor v snu je slišal nerazločno tih šepet valov, vse ga je nekaj povpraševalo, pa ni vedel, kaj. Zvenelo je kakor o daljnih ciljnih in dolgih, neskončnih cestah . . . In še je videl bel dekličji obraz, mehke roke, zametaste oči — tudi to je izginilo. Nastala je tišina in je trajala dolgo, celo večnost. A iznova se je prebudil tiho, komaj slišno šum, rasel je in vedno glasneje in glasneje je zvenelo. Zdajci je zgrmelo . . .

Odprl je oči.

Bilo je mračno jutro, morje je bilo sivo kakor svinec, le na vrhu valov se je penilo belo kot sneg. Čoln se je zibal, a zdelo se je, da se ne gane z mesta . . .

In vstal je vihar in je tulil, hrumel in vriskal, valovi so vstajali visoki kakor gore in so zopet padali in z njimi je padal in vstajal čolnič. Nebo je bilo temno, po njem so se podili mračni oblaki in so plesali nad črnim morjem.

Včasih se je pridrevil mogočen val, kakor da hoče pogoltniti čoln in ga pokopati v morske temine, in čoln se je zazibal, zajel vodo, a se ni potopil . . .

In Igor je čul, kako je vse šumelo:

„Kam, Igor? . . . Kam?“ . . .

In zopet mu je vstala v duši podoba mrtve Milade in je videl njene sklenjene roke in otožne, proseče oči . . .

„Ostani, ah, ostani, Igor!“ . . .

Nad čoln je prihitela pošastna črna ptica in Igor je čul, kako je prevpila hrumenje viharja . . .

„Kam? . . . Ka-am?“ . . .

Grozno se je krohotala, mahala z velikanskimi krili in in izginila v vihri . . .

Igorju so otrznile misli, v njegovi duši je bila le mračna groza, a okoli sam šum, samo valovenje . . .

Polagoma je ponehoval vihar, veter se je polegel, skozi razpoke v oblakih so privreli solčni žarki.

Igor je zagledal v dalji skalno obrežje in pri tem pogledu mu je zopet zaplala kri po žilah. Vprl se je v vesla in veslal. In ko je pristal k bregu, je ugledal nad skalo belo kočjo. Pospešil je korake in stopil na prag.

Pozdravil je.

Kraj siromašnega ognjišča je stala žena z jokajočim dojenčkom v naročju in ga tešila. Njen obraz je bil blede, oči je imela udrte, a iz njih je sijala dobrota.

„Kdo si, tujec?“ je odvrnila. „In odkod prihajaš? Česa želiš?“ . . .

„Jaz grem za srečo . . . Kaj ti ni znana pot do nje?“ . . . je odvrnil. Začutil je, kako je utrujen, kolena so se mu šibila same slabosti.

„Za srečo? ga je vprašala. „Kdo je to? Jaz je ne poznam. Lepa mora biti, krasna, tako lepo zveni ta beseda . . . A tujec, ti si truden . . . Odpoj si in se pokrepčaj!“

Ponudila mu je suhega kruha in vode in šlo mu je v slast, ker je bil zmučen.

„Za srečo ne vem,“ je dejala. „Ko bi še živel moj mož, ah, ta je vedel toliko! Vedno je pravil, da pojdeva nekam daleč odtod, kjer je vse tako lepo in veselo! Morda je bila tam sreča. A sedaj ga ni več mojega moža, pred mesecem dni je utonil v viharju . . .

Solze so se ji ulile, njen obraz je postal še bledejši in Igor je videl, kako so bile njene roke suhe in koščene.

„Toda nedaleč odtod živi svet mož,“ je nadaljevala. „On ve vse, morda ti pove tudi za srečo. Pojdi k njemu“ . . .

Igor se je zahvalil in se poslovil in pokazala mu je pot k svetemu možu.

Dolgo je hodil. Pot je vodila vedno više v gozdnato pogorje in že se je nagibal dan, ko je

dospel do samotne kočice med temnimi jelkami na trati, ki jo je namaka mrzel vrelec.

Pred kočico je sedel starec zamaknjen v molitev in ni takoj zapazil Igorja. Zdrnil ga je šele njegov pozdrav.

„Blagoslovljen bodi tvoj prihod, tujec!“ mu je odvrnil. „Vidim, da si utrujen. Stopi v kočico in se pokrepčaj!“ . . .

In prinesel mu je mrzlih jedi, da se je pokrepčal. Potem ga je vprašal:

„Kaj te je privedlo k meni, moj sin? Česa si želiš?“

„Prišel sem vprašat za pot, ki vede k sreči“. Drhtela so mu usta, ko je govoril in pravil svojo povest o zeleni zvezdi, o Miladi, o viharju . . .

„In sedaj sem tu,“ je končal, „in čakam tvojega odgovora. Duša mi je polna hrepenjenja. Kako pridem do one velike, sijajne zvezde?“

Starec je zmajal z glavo.

„Zakaj si šel na to pot? V duši si imel srečo, v srcu pokoj, a si zavrgel oboje in sedaj ju iščeš zaman, zaman . . . Vrne se! Tam daleč ni sreče in pot do zvezd je nedostopna . . . V Miladinih očeh si videl srečo, pa je nisi umel.“

A Igor ni hotel verjeti.

„Ne, ne! Sreča mora biti tam daleč in dosežem jo! Glej te moje silne roke, vso to mojo moč!“ . . .

Prenočil je pri starcu in se mu zjutraj zahvalil in odšel. Zaman ga je opominjal sveti mož, naj se vrne; šel je daleč v svet . . .

Prehodil je širne pokrajine, mesta in vasi, a ni našel sreče. In bežali so dnevi in minevala so leta, dolga leta, a še vedno ni dosegel sreče . . .

In ko se je postaral, se je vrnil sam v domovino . . .

Bilo je solnčno jutro, ko je zopet stal na domačem bregu s popotno palico v roki. S trudnim korakom je stopil v domačo hišo in zaklical na pragu:

„Kje si, ded, ki si mi pravil o sreči?“

Nikogar ni bilo v koči, vse je bilo zapuščeno, mrtvo, le jek je zamolklo ponovil:

„O sreči!“ . . .

Stopil je v izbo — vse golo, vse prazno. In Igor je obupno jeknil in se zmučen naslonil na steno . . .

* * *

Zopet so se razgrnile zvezde po nebu in je sanjalo morje in tiho, tajnostno šumelo . . .

Igor je sedel utrujen pred kočico in zrl na morje — na jugu je lesketala nad obzorjem zvezda v zelenem blesku. In zazdelo se mu je, kakor da je že bil nekdanj tam doli v njenem svitu . . . Da, to je bilo takrat, ko se je sklanjal k njemu rožnat dekličji obraz. Sama je bila prišla sreča v njegovo dušo, pa jo je zavrgel . . .

In spomnil se je starčkovih besedi:

„Zakaj si šel na to pot? V duši si imel srečo, v srcu pokoj, a si zavrgel oboje in sedaj ju iščeš zaman, zaman . . . Vrne se! Tam daleč ni sreče in pot do zvezde je nedostopna . . . V Miladinih očeh si videl srečo, pa je nisi umel.“ . . .

„Res, nisem je umel,“ je zašepetal in tesno mu je bilo pri srcu, ko se je spomnil, da je prebil vse življenje v brezplodnem iskanju.

„A sedaj je konec moje poti. Počivat grem.“

In oči so se mu sklenile — ne, še enkrat so se odprle za hip in so videle, kako je zdrknil v zelenem blesku z neba sijajen utrinek in utonil v neskončnosti . . .

Smehljaj mu je legel na obraz — zaspal je za vedno . . .

* * *

Ali ste že videli morje, ko se koplje v zvezdnem blesku?

Ali ste čuli bajke, ki jih šepčejo o polnoči morskimi valovi?

Ali ste videli, kako se dvigne iz vode neutešno hrepenenje in zakipi k nebesom? . . .

In kadar zbeže ure in blede in ugašajo zvezde in molči vodna ravan, kaj ste videli, kako je vse prazno, tako neskončno prazno in otožno?

Zakoprniš po nečem, pa je že za tabo, zbežalo je in se ne vrne več, ne vrne . . .

VLAHO BUKOVAC:

PORTRET SLIKARJEVE SOPROGE.

DVA GLAGOLJAŠA IZ REFORMACIJSKE DOBE.

Poroča L. P.

Moža, ki ju imamo tu na mislih, sta Stepan Konsul, Istrijanec, in pa Anton ab Aleksandro, Dalmatinec (Stephanus Consul Histrianus, Antonius ab Aleksandro Dalmata). Podobi teh dveh mož, posneti po glagolski izdaji knjige „Artikuli ili deli prave stare krstjanske vere“ ... je bil dal pred več nego 90 leti že Dobrowsky ponatisniti v svojem Slavinu. L. 1886 pa jih je prinesel Hribar-Tavčarjev „Slovan“ (III, 145 in 161).

Stepan Konsul, italijanskega pokolenja, (rojen 1521?)* doma iz Buzeta v Istriji, odtod tudi Stepan

Rojstveno leto bi se dalo izkonjicirati iz št. 41, ki stoji pod njegovo podobo in ki se da javaljne drugače tolmačiti, nego da jo čitamo za „enoinštiridesetletnik“. To je pa bil Konsul l. 1562, ko so dotične knjige z njegovo podobo izšle, ako je bil rojen 1521. —

Istrijanin imenovan, duhovnik, je bil okrog l. 1549 zaradi protestantskega prepričanja izgnan iz Istrije in Kranjske. — Trubar, ki je bil moral že pred njim (1548) zapustiti domovino, je izgnanca bolnega sprejel v svojo hišo v Rotenburgu (1552) in v Kemptnu (1553) in ga je vardeval. Ko se je Konsul nekoliko popravil, preživljal se je v nemških deželah z učiteljevanjem in pridigarstvom. Leta 1553. je postal kantor in tretji učitelj na evangeljski takozvani poetiki v Reznu, kjer je s svojo družino siromašno živel ob letni plači 80 gld. rajniš in 4 gld. za drva. Bil je potem učitelj v Chamu na Bavarskem; tukaj mu je požar vpepelil hišico. Okoli Božiča 1557 je začel Trubarjeve slovenske spise prevajati v hrvaščino in se je baje l. 1558 — kakor on trdi, od Trubarja napeljan — odpovedal svoji službi, da bi se mogel

popolnoma posvetiti prevajanju protestantskih knjig. Leta 1559 je potoval sè svojim rokopisom na Kranjsko, da bi si ga dal od veščakov in poznavateljev jezika aprobirati in njegovo pravilnost izpričati. V Metliki na Dolenjskem so mu pridirgarji Tulščak, Vlahović in drugi rokopis odobrili, češ da bi se dale take knjige z uspehom razširjati po vsem balkanskem jugu, in priznali, da se dá prav lahko preložiti tudi na cirilsko pismo. Nato se je Trubar za stvar zavzel ter jo priporočil baronu Hansu Ungnadu (1560). Ungnad je pozval takoj Konsula na sodelovanje pri biblijskem zavodu, ki ga je pod Trubarjevim vrhovnim vodstvom ustanovil v Avrohu; tukaj je imel Konsul 170 gld. rajniš letne plače in prosto stanovanje (ženo in otroke je imel tedaj še v Reznju). Najprej ga je poslal Ungnad (aprila 1560) v Norimberg, da se tukaj pod njegovim nadzorstvom in po njegovih navodilih izdelajo in vlijejo glagolske črke; puncorezec je bil Jan. Hartwach, črkolivec pa Simon Auer. Delo se je vršilo z vncmo, 20. avgusta 1560 je Konsul že dogotovljeno zalogo ulitih črk odposlal iz Norimberga po Ungnadovem naročilu Morhardovi tiskarni v Tübingi. Tiskanje se je pričelo takoj in leta 1561 je že izšel v glagolici „Abcedarium“ in „Katheismus“. Edna malahna knjiga; leta 1562 potem „Prvi del novoga testamenta“, dalje „Edni kratki razumni nauci najpotrebnei i prudnei artikuli ili deli stare prave vere krstianske“ (t. j. prevod Melanchthonovih „Loci communes“), dalje „Artikuli ili deli“ (t. j. prevod Trubarjeve knjige „Articuli oli deili te prave stare vere kerszhanske“), dalje „Postila to jest kratko istlmačenje vsih nedeljskih Evanjeliov 8“ in „Pridige o toči“ (t. j. prevod pridig Mat. Aulbera, dvornega predikanta v Štutgartu). Naslednje leto 1563 so z glagolico natisnili „Drugi děl Novoga Tefhtamenta“ . . . in pa „Beneficium Christi“ in sicer to z naslovom „Govorenje vele prudno od dobročinënja ili dobrote propetoga Is Ha ka kristijanom“. Italijanski original tega prevoda je bil brez imena pisca izšel na svetlo že dvajset let poprej (1543) pri Bindoniju v Benetkah z naslovom „Trattato utilissimo del beneficio di Giesu Christo crocifisso verso i Christiani“. Leta 1565 sta Konsul in ab Alexandro dala iznova ponatisniti italijanski original in hrvatski prevod z latinico. Razun tega imamo iz leta 1564 vmes še zabeležiti „cerkveni red“, dalje „Spovid i spoznanje pravë krstianske vire, ka je prezmožnomu Cesaru Karlu Petomu Rimskoga

Orsaga ploditelju u Spravišču va Avgusti zručena u godišču Isukrsta 1530“.... in apologijo augsburške konfesije z naslovom „Bramba Augustanske Spovedi, Apologia imenovana, verno tlmačena iz latinskoga jezika va Hrvatski po Antonu Dalmatinu i Stipanu Istrijaninu“.

Hrvatske prevode sta oskrbovala Stepan Konsul in Anton ab Aleksandro, — vrhovno vodstvo takozvanega biblijskega zavoda Ungnadovega pa je bilo poverjeno Primožu Trubarju. Zato so za predgovori tudi pri glagolskih knjigah navadno podpisani ali vsi trije v naslednjem redu: „Primuž Truber Kranjac, Anton Dalmatin, Stipan Istrian“ — ali pa je za nemško predgovorjo podpisan Trubar sam, a za hrvatskim (glagolskim) „predeslovjem vsim dobrim bogoljubnim krstijanom slovinskoga jezika“ ona dva sama. —

Konsulov nezaupni, častihlepni in zaprti značaj je bil vzrok, da je prišlo kmalu (že 1561) med njim in Trubarjem do razpora. Ko je odpoštoval Trubar leta 1561 na Kranjsko, porabil je Konsul njegovo odsotnost in pridobil Ungnada — nekoliko trmoglavega čudaka — popolnoma na svojo stran; izpodriniti je hotel na vsak način Trubarja od vrhovnega vodstva pri biblijskem zavodu avroškem. Trubar, doznavši te spletke, se je modro in previdno udajal, ne morda zaradi slabe vesti, ampak iz poštene dobrohotnosti; bal se je namreč, da bi razpor podjetju samemu ne škodoval. Zagrešil pa je bil samo to, da je bil prav nedolžno in odkritosrčno sporočil Ungnadu novomeškega meniha Ivana, istrskega popa Hansa Lamella in reškega stotnika Barbota nepovoljno izjavo o glagolskem novem testamentu — ne svoje sodbe ali kritike, kajti Trubar sam glagolice in cirilice baje ni znal. To pa je Konsul takoj zasukal tako, češ da Trubar ruje zoper hrvatske prevode, ki sta jih oskrbovala on in Anton Dalmatin, ter da Trubar izpodkopava podjetje glagolskega in cirilskega knjištva. Trubar jima je mirno, a odločno odpisal: „Ego silebo posthac et cum vestra versione prorsus nullum volo habere comertium. Res erat bene consulta, ut Labaci fieret versio, postquam vero hujusmodi tragedias movistis contra me, valete et quidquid agitis, agite prudenter et respicite finem. Negotium vestrum est magni momenti“. —

Ker se Konsul in Ungnad nista dala pogovoriti in sta trmoglavo vrtala dalje, se razpor seveda ni dal več izlepa poravnati, poostroval se je ter je trajal do baronove smrti. —

Ko se je po Ungnadovi smrti (27. decembra 1564) njegovo podjetje v Avrohu začelo razpu-

W. LEON ARNDT: MOLITEV NA GROBU.

ščati, odpravila sta se glagoljaša Stepan in Anton z izvrstnim izpričevalom vojvode Virtemberškega z dne 2. marca 1565 odpuščena zopet v Režno. Tukaj v Reznu sta izdala leta 1568 kot zadnje večje delo hrvatski prevod Brencijeve postile z latinskimi črkami: „Parvi del posztile evangeliov koi sze vszaku nedillu po obitsayu otsito u czrikvi tstu, zatsanfsi od Adventa ili Priffafztya do Vazma, po Gofzpodinu Ivanu Brencziu tumatseni i predikani. Potle ũ Harvaczki yasik iz Latinfzkoga verno obrácheni i Iztumatseni: Po Antonu Dalmatinu i Sztipanu Ifztrianinu. V' Ratisponi poli Ivana Burgara Iftampana ũ godiffchu MDLXVIII“. — Prevod te postile sta bila prelagatelja dedicirala dvema plemenitašema na Ogrskem, namreč baronu Hansu Weisbriaškemu na Forchtensteinu in Maksimilijanu Polheimskemu na Ottenschlagu, ki sta bila na svojih posestvih v Eisenstedtskem okraju naselila pred Turki pribegle Hrvate. Leta 1567 je bil došel glagoljašema od imenovanih dveh plemenitašev poziv, naj prideta pridigat tem na njihovih posestvih nastanjenim podonavskim Hrvatom, takozvanim „Wasserkroaten“.* Konsul je odšel, kakor je videti, res za pozivom na Ogrsko ter je menda tam sklenil svoje življenje. —

Antonius ab Alexandro Dalmata t. j. Anton Aleksandrov(?) Dalmatin,** kakor torej kaže pridevek, mož dalmatinskega pokolenja. Bil je prej duhovnik v Istri, od 1559 pa do februarja 1561 je živel v Ljubljani v hiši deželnega pisarja Matija Klombnerja. Tukaj je bil prevel na hrvaščino dvoje evangelijev in je popravljaj hrvatske prevode Štepana Konsula.* 3. februarja 1561 je od-

* Menda Wosser = Wossen - Kroaten t. j. bosenski Hrvatje, namr. iz Bosne v górenje Podonavje (Eisenstedt) preseljeni (??).

** Pri tem možu Dalmatin ni njegov priimek, kakor je n. pr. pri Jurju Dalmatinu, znanem prelagatelju sv. pisma na slovenščino, — ampak nam, kakor pri Konsulu Istrijan, pové samo moževo deželjanstvo. Za priimek se ima smatrati Aleksandrov(?) (lat. ab Alexandro, ital. d' Alessandro); rodbinsko ime d' Alessandro se nahaja še v naslednjih stoletjih na Reki in drugod po Istri. — Primeri: Primuž Truber, K r a n j a c!

potoval iz Ljubljane čez Kempten, kjer se je teden dni mudil pri Primožu Trubarju, v Tubingo in Avrah k Ungnadovemu biblijskemu zavodu in je postal najboljši sodelavec tubinškega prevodnega zavoda, kajti v znanju hrvaščine je Konsula daleč nadkriljeval. Vojvoda Virtemberški mu je dal — samcu — poleg plače 30 gld. prosto stanovanje in hrano v štipendiju. Ko je došel Anton Dalmatin v Tubingo, našel je glagolsko tiskarno že urejeno, trebalo je urediti le še cirilsko. Isti mojstri, ki so bili izgotovili prejšnje leto v Norimbergu glagolske črke, prišli so s svojim orodjem in pripravo v Avroh in v teku treh poletnih mesecev (1561) so izdelali po navodilu gospodov Antona in Stefana še potrebno zalogo cirilskih črk. Hrvatske knjige, ki so jih v glagolskem pa tudi v cirilskem črkopisu tukaj tiskali, so bile že zgoraj našete.**

Gospod Anton je bil tih značaj, miren in prijazen, poleg tega pa pobožen, zvest in bogu udan mož; žal, da je mnogo bolehal, tako da se je moral leta 1564 iti zdraviti v kopališče St. Blasien v Črnem lesu. Po razpustu Ungnadovega zavoda je odpotoval spomladi 1565 s Konsulom v Režno, pa odtod ni hotel iti za pridigarja na Ogrsko, ampak se je obrnil na Kranjsko. Po Trubarjevem posredovanju so poskrbeli kranjski deželni stanovi za starega moža; Trubar je namreč tega delavnega, a skromnega poštenjaka vedno čislal in rad imel.* Leta 1569 so ga spravili v Ljubljani v neko družino ter mu z ozirom na njegove zasluge ter na njegovo starost in obnemoglost dajali še majhno letno penzijo 15 gld. in eno obleko (ein Kleidl). Tukaj je pohlevni, bogu udani starček umrl majnika meseca leta 1579.

* Prim. Klombnerjevo pismo do Trubarja z dne 24. febr. 1560 (Kostrenčič str. 3 sl.): „Her Anthoni, so pey mir ist, hellt sich fasst woll, ist fleissig, gelert vnnd der khrabattischen sprach genuegsamb; er corrigirt yetzo herrn Stephans arbeit. Zween evangelisten hat er auch vertirt vnnd sich mit andern khrabattischen priestern genuegsamb vnderredt“ . . . .

** Primeri Kopitarjevo slovnico str. 438 in nasl.

* Primeri Trubarjevo pismo do g. Antona z dne 21. oktobra 1562. (Kostrenčič, Urkundl. Beiträge str. 115.)

R. FRANGEŠ:

RELIEF.

PASTIR JONA.

Spisal I. E. Rubin.

Takrat je prišla nesreča nad vso pokrajino, strašna kakor kazen božja, da je jokalo staro in mlado, da so molili grešniki ter delali pokoro, po-božni pa so prosili usmiljenja . . .

Smrt je bila prišla nad vas, dihnila je vanjo svoj strupeni dih in zatrepetala je čista zemlja. Zvonovi so zvonili, pogreb za pogrebom je šel iz vasi, ljudje so šli za pogrebom in so obležali na poti. Vojaki so bili zanesli v vas kolero. Ustavljali so se bili v veliki hiši poleg vasi, ki so ji domači rekali „kosarna“. Stala je tam iz davnih časov, pusto in zapuščeno poslopje. Malokdo je že vedel, kdaj in zakaj so bili sezidali tisto veliko hišo, no, nastala je zopet vojna, prišli so vojaki skozi vas ter se nastanili v „kosarni“. Odšli so čez nekaj dni, a prišli so drugi.

Dolgo že niso pomnili ljudje vojakov v vasi. Sprejeli jih niso prijazno, pa privadili so se kmalu ter občevali so ž njimi kakor z domačini. „Revež je vojak“, so rekli, „človek je, kot vsak in usmiljenja vreden“. Imeli so jih po vseh hišah in niso se jezili nanje; vojaki so jedli z domačini, privadili so se drug drugemu, kot da so davni znanci. „Tudi ne kradejo,“ so jih hvalili kmetje, „poštene ljudje so; vse je varno pred njimi“. In tako je bilo vojakom težko oditi dalje in hudo

jim je bilo ob slovesu. Oživljena je bila vas in vsa pokrajina, kakor da je prišlo novo življenje. Starci so radi pravili vse, kar so pomnili o vojskah iz starih časov, radi so poslušali, ko so vojaki pravili o svojih krajih, in so barantali z njimi za tobak. Trdili so, da se da z vojaki modro pogovoriti. Nekoliko drugače so govorili vojaki, a njih govornica je bila podobna naši. „Govoré, kakor bi se pačili, pa je skoraj še lepše od našega,“ so trdili vaščanje. Gospodinje so rade postregle vojakom s kruhom in slanino, fantje so ž njimi vasovali in dekletom se je dobro zdelo, ko so videle vojake, ter so rade poslušale, ko so jim zvečer zapeli pod okni . . .

Taki so bili časi: privadili so se vojaki kmetov, toda komaj so se udomačili, so morali že na vojno. Zato je bilo vsem težko slovo. Pa prišli so drugi, in so zopet odšli.

Nekoč pa se je zgodilo, da je obležal v kosarni mlad Hrvat, bobnar, in še isti dan je umrl; še isto noč so začeli umirati vojaki. Drugi dan je umrl učiteljev sin in dve starki vaščanki . . .

Vse je zatrepetalo v strahu pred smrtjo. Bežali so ljudje v cerkev, a glej, v cerkvi je prišlo vaščana ter ga začelo zvijati. Zbežali so iz cerkve, odnesli so vaščana domov, kjer je umrl. Takoj potem je umrl сосед, ki ga je nosil do-

mov, dve uri potem pa je umrla sosedova žena in zapustila sta petero otrok. Vsa vas je jokala, ko so ju nesli v mrtvašnico. Še tisti večer je bila mrtvašnica polna. Smrt je davila ljudi zaporedoma. Delavec, ki je kopal jamo mrtvecu, je sam obležal v nji. Strah pred smrtjo je spravil vse v obup: ležali so na zemlji in čakali smrti. Nekateri so bežali v gozd, a obležal je kdo tam in so ga našli sključenega, mrtvega. Poljar, najstarejši mož v vasi, je umrl tretji dan: v vojni je bil, mnogo lakote je preстал, hude čase je bil preživel, — a zdaj je silni stavec nenadoma padel onemogel v grob. Blagoslovili so kraj okoli pokopališča, ker je v obzidju zmanjkalo prostora, ko je začela moriti smrt po sosednjih vaseh. Konec sveta so prerokovali starci, ko so videli take čase. En dan je bil človek zdrav in mrtev. Zjutraj je nosil mežnarjev fant še križ, popoldne pa ga je zvililo in umrl je. Zajokal je stavec-mežnar in zatrjeval, da ni doživel hujših časov. Pomoči ni bilo. Govoriti so začeli, da pomaga žganje; pili so torej žganje, a vendar so umirali; pijanci pa so pili ves dan in čakali smrti.

Vroči, soparni so bili dnevi, kot da se je čutilo, kako leži smrt nad pokrajino, dokler ne umori vsega, kar je živega.

Takrat je prišel pastir Jona iz vasi in je zašel na polje. Pokopaval je bil osem dni ljudi in čakal je smrti; prenašal je mrliče, kopal jame, pomagal bolnim, a njega se ni prijelo. Ozrl se je Jona s polja čez vas na drugo stran in tam je zagledal pokopališče. Vse polno rujavih grobov se je videlo z majhnimi lesenimi križi, v obzidju in pred obzidjem. Pogrebce je videl in ljudi, ki so jokali na grobovih. Zvonilo je na vasi neprestano že teden dni. Zbolelo ga je v prsih in mislil je: „Morda . . .“ Prestrašeno se je ozrl. Zdelo se mu je, da je šel mimo njega smrtni dih. „Torej tudi jaz? Seveda, saj . . .“

In kakor da je prišlo nekaj, ki se komaj da verjeti, da je resnica, je prišel spomin: „Ali je res? . . . Jerica! . . . Ali je res, da sem te pokopal? . . . Tudi ti . . .!“

Padel je na tla in zajokal. „Tudi ti!“ Prijel se je za prsi, kjer ga je bolelo. Ozrl se je po polji; čisto je bilo nebo, a tiho, kakor da čaka smrti. Venelo je žito pod solnčno vročino, bilke so sahnile in nekaj tihega — težkega je ležalo nad travami. Nikjer se ni oglasil ptič, le kak muren je začel dolgočasno pesem in je utihnil. Ali je vse umrlo? . . . Kakor da je na vse padel smrtni strup . . . Pastir se je stresnil: umrla je Jerica in ž njo mu je umrlo vse . . . In kaj hoče še? . . . Zadivjalo je v pastirju in pritisnil je

glavo k zemlji . . . Jona! . . . Zdelo se mu je, da ga je poklicalo in glas je bil, kakor bi ga poklicala Jerica. Ozrl se je, a bilo je vse tiho, niti bilka se ni ganila. Spomnil se je, da ga je tako poklicala nekoč pri studencu, ko je pil vodo potem sta zvečer sedela tam ob studencu in tako lep je bil tisti večer!

Bila je hči vaškega kajzarja. Prišla je včasih v mraku mimo, ko je pasel, in se je ona vračala s polja. Ko se mu je bližala, ga je poklicala: „Jona!“ . . . Šel je včasih po vasi in se ni ozrl nikamor. Takrat pa je slišal za seboj sladki glas: „Jona!“ . . . ni je videl, a vedel je, da je kje skrita in da ga je poklicala . . . Vsega se je spomnil.

„Ali me nisi klicala?“ je vprašal Jona in se ozrl. Strašna misel mu je prišla v glavo: „Klič me, za njo pojdem.“

„Kakor da se mu je približala smrt čez polje, se je strašil pastir in je zajokal na zemlji. Lepo je bilo nekdanje življenje, veselo in jasno; težko se je bilo ločiti od teh sladkih spominov.

Tako je bilo, dokler niso prišli vojaki. Pogosto sta govorila z Jerico in vedno je mislil nanjo, tudi ponoči je sanjal o nji. Vedno so se smejale pred njim njene jasne oči. Takrat pa so prišli vojaki v vas. Tudi Jona je imel rad vojake in je bil prijatelj ž njimi. Posedal je pri njih in poslušal, kaj so pripovedovali o svetu, o mestih, o daljnjih krajih. Tudi vojaki so ga radi imeli; trobar ga je učil trobiti in mu je priznal, da ima močne prsi in da bi bil za trobarja, če bi prišel k vojakom. Vsi so se smejali temu in so rekli, da Jona ne bo nikdar vojak, ker je predolg in presuh. Zardel je Jona od srama, ko je to slišal, saj se mu je zdelo, da ima za tri vojake moči. Povabil bi jih in bi jih pometal po tleh! A prišlo mu je na misel, da bi niti ne hotel biti vojak, čeprav je lepo hoditi po svetu. Toda šel bi po svetu in bi nikjer ne srečal več Jerice; dolgčas bi bilo in vedno bi mu se hotelo domov.

Tako so sedeli vojaki z Jono zvečer na ograji v vasi in mimo so hodila dekleta z vodnjaka. Povesila so oči in so zardevala, ko so vojaki šepetali lepe besede; šla so mimo, kakor da jih niso slišala, a poznalo se je, da so dekleta slišala vse . . . Prišla pa je mimo tudi Jerica in se je nasmehnila Jonu, ki ji je pokimal.

„Ova je liepa“, je rekel Hrvat-bobnar, in Jerica se je ozrla še enkrat na bobnarja, se nasmehnila in vsa zardela odšla. Ni bilo po volji Jonu, da se je Jerica ozrla, ko se nobena druga ne ozira, in bil je jezen na bobnarja.

Prišel je drugič s paše in glej: Hrvat-bobnar in Jerica sta govorila za oglom hiše. Sram je je bilo in odšla je. Zbolelo je Jona pri srcu in ničesar ni rekel. Začel pa je sovražiti bobnarja in vse vojake je sovražil. Nič več ni hotel sedeti ž njimi na ograji, niti ni hotel poslušati, kaj pripovedujejo. Vse je laž, si je mislil . . . Tudi s trobarjem ni bil več prijatelj. Mnogokrat je videl, kako je sedel bobnar pred hišo pri kajžarju in pomagal kajžarju pri delu ali pa je govoril ž njim. Jerica je bila v veži ali pa je hodila iz hiše na prag in zopet nazaj in je pogledovala bobnarja, kadar je prišla ali odšla. In od takrat se je Jonu pomračilo vse, kar mu je bilo prej jasno in veselo. Na paši ni več pel, po vasi ni fantoval. Pust mu je postal svet in prazen. Ljubilo se mu ni življenje in čutil je nesrečo. Vzel je denar, ki ga je bil prihranil v tistih lepših časih, polnih lepih sanj in se je šel napit; potem je vedno pil žganje in stari pijanci so ga hvalili, ko je sedel med njimi . . .

Pasel je nekoč proti večeru in prišla je Jerica mimo. Prišla je bosonoga, kakor vedno, črna glavica, rdeča lica, oči kot ogenj. Ni ga poklicala, kakor poprejšnje čase. Posmejala se je in rekla: „Kod hodiš, Jona?“

Bil je žalosten in ni vedel, kaj odgovoriti. Vsak dan bi ga bila lahko videla, ko bi ga bila hotela. Tudi v krčmi bi ga bila lahko videla, lahko bi prišla tja in rekla: „Jona, ne pij, nič nimam z bobnarjem“. . . A ni prišla v krčmo, šla je mimo in se niti ozrla ni; lahko bi bila vedela, da pije Jona v krčmi, ker je žalosten zaradi nje.

„Glej, tako, Jerica . . . pusto je na svetu,“ je odgovoril.

„Zakaj si žalosten, Jona?“

„Ni vsem usojena sreča.“

„In zakaj si nesrečen?“

„Prišel je tujec, bobnar in je odnesel vse.“

„Kaj je odnesel?“ . . . Zardela je, ko je to slišala.

Zadivjalo je v pastirju in zagorele so mu črne oči.

„Vzel je Jerico in mi je odnesel vse“. . . Povesila je oči, kakor bi je bilo sram. Molčala sta oba . . .

„Kaj hočeš,“ je rekla potem; „on ima doma hišo in oče hoče tako. Vidiš, da ni nič“ . . .

Takrat je videl pastir, da so bile prazne njegove sanje. On nima hiše, niti koče, niti pedi svoje zemlje. Vsa zemlja je njegov dom in nebo streha nad njim. In včasih je sanjal, da je Jerica edina hči vaškega kajžarja in ima lahko enkrat

svoj dom . . . Zavedel se je, da je zdaj nič, kar so bile prej sanje.

„Nisi jezen, Jona?“

„Nič nisem jezen.“

„Tudi na bobnarja ne?“

„Ne.“

„Dober si, Jona“. . .

Stala sta vštric in njej je bilo, kakor da gre težko od njega. Nehote sta se našli njuni roki-desnici in sta se stiskali. Težko je bilo takrat pastirju, kajti nič je bilo sedaj, kar je bilo prej tako lepo, in je izginilo naenkrat . . . Ločila sta se in Jerica se je ozrla na stezi in se mu posmehnila lepo. Pastirju se je izvila pesem, tiha in žalostna in težko mu je ležala na srcu želja, da bi ta bolelost ostala vsemu svetu znana skrivnost. Ko je prišel zvečer domov, so peli vojaki veselo na vasi; grda se mu je zdela ta pesem, sovražil jih je, čeprav je bil rekel Jerici, da ni jezen na bobnarja. Šel je v krčmo in je pil tam s stariji pijanci.

„Glej, Jona,“ so rekli, „ti si fant, dobra duša, kot tvoj oče, Bog mu daj dobro“ . . .

In pil je z njimi ves večer . . .

Vračal se je domov in težka mu je bila glava. Po vasi je vse spalo in Jona je začel nerodno pesem. In pot je šla naprej in ga je sama pripeljala k kajžarju. Ni hotel priti tja, a vendar je prišel, kot da ga je vodila pot naravnost tja. Takrat je padla črna senca z okna in se je izpremenila v bobnarja. Obstal je pred Jonom in se mu je smejal. Nekaj divjega je takrat vstalo Joni v duši, kakor da ni pijan. Udariti in ubiti . . .!

„Kam, brat?“ je vprašal Jona.

„E, no, domov.“

„Kje si doma?“

„V kasarni.“

„Če si v kasarni doma, ostani tam, pa ne vasuj pri dekletih!“

„Zdaj pojdi pa ti, če hočeš . . .“

Sama od sebe se je dvignila močna pastirjeva desnica, a glej, izginila je senca za hišo in bobnarja ni bilo pred njim, ko je udaril . . .

„Jona!“ . . .

Pastir se je vzdramil. Zbolelo ga je nekaj v prsih ali v trebuhu, sam ni vedel . . .

„Dà, dà, slišim, da me kličeš; Jerica, pojdem za teboj“. In ozrl se je, a bilo je vse tiho in mirno, niti bilka se ni genila, niti ni ptica zapela na širokem polju . . . Tam leži pokopališče, ljudje pokopujejo mrličje, in videti je vse polno novih, rujavih grobov. Čisto razločno se vidi njen grob. Velik križ ji je zasadil Jona sam na grob

in vaški mizar je napisal gori njeno ime: Jerica, stara 18 let, umrla ob času kolere . . .

Stresnilo je pastirja, ko se je zagledal v njen grob. In nedaleč od Jeričiega groba leži tudi bobnar Hrvat. Zopet sta blizu Jerica in Hrvat!

„Ali me napada?“ . . . se je vprašal pastir in gledal vprašujoče . . . „Za teboj?“

Začetek povesti je bil šele in je bil že konec . . .

Takrat po tisti noči je obležal Hrvat-bobnar in je še tisti dan umrl . . . Vojaki so ga nosili in lep je bil pogreb. Jona je kopal jamo in je stal ob njej, ko so ga prinesli. Mnogo vaščanov je prišlo za pogrebom in prišla je tudi Jerica. Pogledal jo je Jona in se mu je zasmilila. Nihče ni jokal za bobnarjem; ozirali so se vojaki-tovariši in se smejali, kot da ni to nič takega, če je umrl bobnar. Njej pa so lile solze po licih in je je bilo sram, ko si jih je brisala. Pokleknila je na zemljo in jokala na glas, ko jo je zmagala neznosna bol. Nihče ni imel ž njo usmiljenja, zašepetale so si ženske in vojaki so se nasmehnili.

„Vstani,“ je velel oče in jo vzdignil, kakor da ga je sram, da ima hčer, ki joka za vojakom. Edino Jonu se je smilila . . . Čutil je njeno bol in bilo mu je žal za bobnarja . . . Vsa vas je govorila o Jerici, ko so šli od pogreba, in dekleta so šepetala med seboj . . .

Zazvonilo je z malim zvonom in vsi so se prestrašili.

„Kaj je?“

„Zopet vojak.“

„Ježeš-Marija, kaj pa to pomeni?“

„Kolera je v kosarni! . . .“

In takrat so se začeli ti časi, kakor da je smrt pregrnila vso pokrajino. Jona je pomagal kopati jame in je raznašal rakve po vasi. Štirje delavci so pomagali mizarju, a je krst še zmanjkovalo. Ljudje so bežali od mrličev. Jona pa je vselej gredoč stopil v krčmo, pil, stopil k mizarju, vzel rakev, jo zadel na glavo in je šel ter del mrliča vanjo . . . Ničesar se ni bal in vsi so se mu čudili. Noč in dan je bil pri delu . . . Kopal je jame, pokopaval, deval mrliče v rakve, prenašal bolnike . . .

Ko pa se je nekoč vračal s pokopališča, se je zdel samemu sebi zelo truden . . . Šel je sest v krčmo. Tedaj je priletela kajžarica vsa objokana po žganja . . .

„Jerico je napadlo“ . . . Jona se je zdramil za mizo. Izpolnilo se je, česar se je bal, ko je mrla vsa vas. Mislil je večkrat nanjo in čutil je nekak vesel strah v svojem srcu: Jerica je še živa! In sedaj se je izpolnilo . . . Zgrabil je stekle-

nico z žganjem in planil iz krčme. Čutil je, da je truden, da bi legel in bi zaspal . . . Stopil je v sobo in se ozrl na posteljo . . . Tri ženske in kajžar so stali poleg postelje . . . Jerica pa je ležala bleda, z velikimi očmi, z boleznim izrazom na licih . . . Stopil je k postelji in ji ponudil žganja. Boječe ga je pogledala in se mu milo nasmehnila . . . Pila je, kakor da si želi življenja, da bi živela njemu, Jonu, da bi mu bila zopet sreča, kakor mu je bila prej, predno je prišel bobnar z vojaki . . . Tarnale so ženske okoli postelje in kajžarica je jokala.

„Zanjo sva živela,“ je govorila, „in če jo Bog vzame, nimava komu več“ . . .

Zganila se je Jerica in se je zahvalila Jonu.

„Ubogi Jona,“ so rekle ženske, „koliko trpi! Že ves čas dela in je vendar zdrav.“

Pomislil je Jona in odgovoril: „Smrt zame ne mara. Srečne pobira, nesrečne pušča“ . . .

Pogledal je, ko je to izrekel, na Jerico in je videl, da je čutila, kar je rekel. Smilila se mu je in mu je bilo žal, da je bil tisto izrekel.

„Počij si, Jona, komaj stojiš,“ so rekle ženske.

„Pij, pij, Jerica,“ je rekel Jona, kakor da jih ne sliši.

Jerica je vzela steklenico z žganjem in pila. Hvaležno je pogledala Jona in njene oči so bile kakor ugaslo oglje, pogled kakor onemogli svit poslednje zarje na večeru. Njena lica so bila bleda kot prestrašena nad tem, kar se je bilo zgodilo, kakor da jo je smrt prijela za glavo. Jona je začutil trudnost in sesedel se je na klop. Ozrl se je še enkrat na posteljo in zaspal. Nekaj časa je še čutil, kako tarnajo ženske ob postelji, kako joka kajžarica, kako hodi kajžar po hiši s trdimi koraki, kakor bi hotel pokazati, da je on gospodar v hiši in da naj odide kolera nepotreba iz nje. Čutil je celo, da Jerica trpi tiho, da komaj slišno vzdihla, kadar jo zaboli, samo da bi ne motila Jonu spanja.

„Kako je priden Jona,“ so ga hvalile ženske, „ves čas si ni dal počitka.“

„Bog ga poplača,“

„S hudo šibo nas je udaril.“

„Že zaslužimo.“

„Človek je nič, od danes do jutri.“

„Res“. In zopet je vzdihnila Jerica bolešno, pritajeno. Medtem je Jona čisto zaspal in ni slišal ničesar več, zasanjal pa je neumne sanje. Pri vojaki je bil, pri konjenikih. Jahali so po cestah naprej v svet in spredaj je jahal bobnar. „Ej,“ je rekel, „fantje, jezdec smo, vesela truma, jašemo in si zapojemo pesem, zatrobimo, zabobnamo.“

Ko pridemo mimo hiš, ni vrag, da se ozre vsaka na nas, samo če ima deklinsko srce v prsih. Veselo je tako jahati v svet." In jahali so in so prišli v vas. Vaščanje so stali po vasi in so se čudili, da je tudi Jona med konjeniki. In jezdili so po vasi in so jih gledala dekleta; Jerica pa je pogledala samo bobnarja, ker je jahal spredaj, in to je spekle Jona. Toda naenkrat je padel bobnar s konja, neroda, in vsi so rekli, naj jaha odslej Jona spredaj, ker je najbolj dolg in ga bo videla vsa dolga vrsta. In zopet so jahali skozi vas, čudili so se vaščanje in so rekli: „Glejte, Jona! Kdo bi si bil mislil!“ Pogledala ga je Jerica, a videl je, da iščejo nje oči bobnarja; spekle ga je in zapodil je trumo naprej v svet . . . A glej, zopet se je vse izpremenilo. Zvonijo zvonovi in pogrebi hodijo po vasi kot cela procesija. Vsi so spokorno oblečeni, kakor menihi, in križe nosijo v rokah. Jona pa hodi med njimi in pokopuje. Tam ob hiši stoji dekle in vsi kažejo nanjo: „Fej, z vojakom se je spečala! — S kakim? — Z bobnarjem“. — In kažejo nanjo kot na grešnico. In ko kažejo nanjo, padajo mrtvi od kolere. Jona pa jih pokopuje. Z veseljem jih pokopuje, ker so lagali, ko so govorili o Jerici. Saj je bobnar umrl, in Jona sam je napravil grob na njem!

In zasanja se mu zopet drugače: Na polju stoji in pase. In priteče Jerica iz vasi in zaplaka ob njem: „Jona, Jona!“ — „Kaj je Jerica?“ — „Poglej, kaj gre za menoj“ . . . — „Nič se ne boj, ob meni ne moreš umreti!“ — „Jona, ti si dober, varuj me!“ — „Ej, Jerica, ne jokaj, umrl je bobnar, kaj hočeš“ . . . — „Jona, saj imam spet samo tebe rada!“

In glej, po polju gre ženska v črni obleki, živa kolera s smrtjo na obrazu. Gre čez polje in se bliža Jerici. „Pojdi, odkoder si prišla“, ji govori Jona. A ona gre in se bliža, bliža . . . Doteknila se je nje roka Jerice, a Jona jo je udaril po roki. Preteče ga je pogledala kolera in ni rekla ničesar. Približala pa je roko zopet Jerici in rekla: „Daj meni, kar je mojega!“ — Zatrepetal je Jona . . . Jerica joka in izteguje roke . . . Iz vasi pa hite ljudje in kriče. Jona ne more z mesta. Stiska nekaj k sebi na prsi, kot bi objemal Jerico, a vendar, Jerica izginja in vse kriči po pomoči . . . Izginila je — vsi jokajo, in Jona plane za njo.

Padel je s klopi in se vzbudil. Vse joka po hiši in vsi ga kličejo . . . Še odmeva po hiši poslednji glas Jerice: „Jona! . . .“

„Kaj je?“ vpraša Jona.

„Umrla je“ . . . zajokajo vsi . . .

Planil je k postelji in zajokal ter obležal na tleh . . .

„Jona! . . .“

Pastir se je vzdramil iz spominov . . .

„Kaj je bilo res?“ vpraša sam sebe in gleda čez vas na pokopališče. Vse polno novih grobov je tam, prvi pa je bobnarjev in zadnji — Jeričin.

„Jona!“ . . .

„Zakaj ju nisem pokopal vštric?“ razmišlja pastir . . . V glavi se mu vrti in zdi se mu, da ga napada. V vas, so rekli, je prišla komisija, zdravniki . . . Kaj hočejo sedaj, ko je skoraj že vse mrtvo? . . .

Čudno, težko je pastirju. Ali ga tako boli v srcu spomin? Sam je bil položil Jerico v rakev, sam je zabil pokrov na njeni rakvi. Velike solze so mu kapale na Jerico, na rakev . . . Vsi, ki so ga videli, so jokali. Sam je šel in je kopal jamo, kopal je in jokal ves čas. Prinesli so jo potem fantje in pomagal jim je pokopavati in zopet so mu kapale solze . . . Dali so mu žganja in pil je ter onemogel . . . Zato je sedaj tako truden in od žganja ga menda sedaj grize v trebuhu.

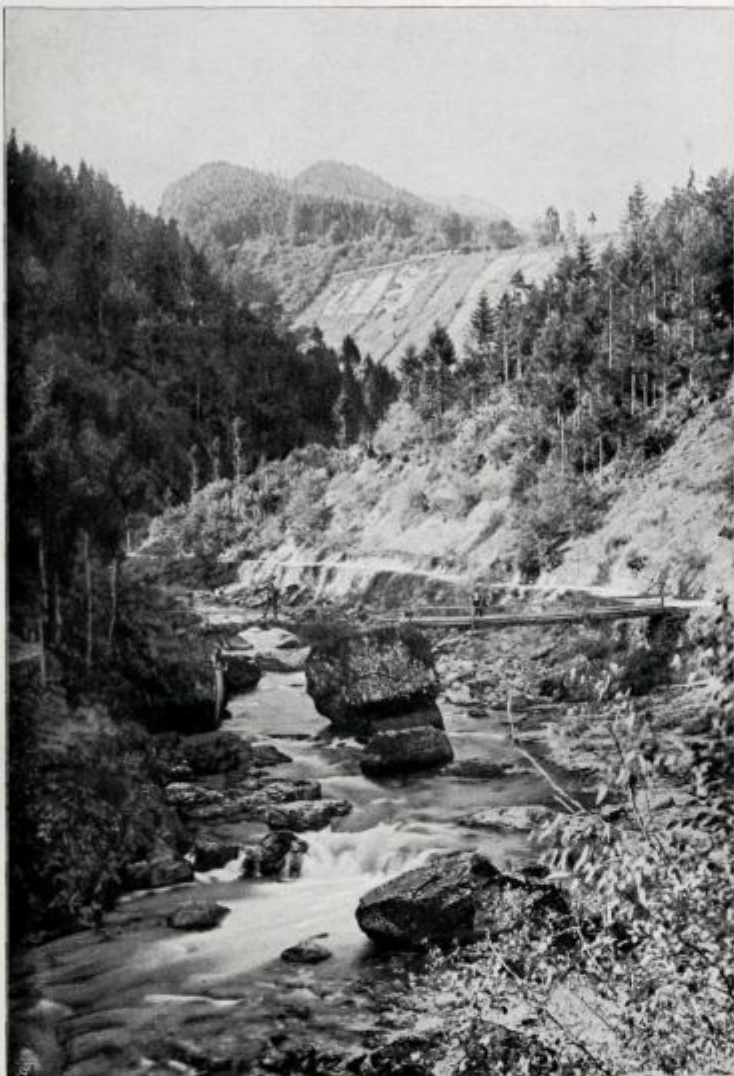
Nad gozdom so vzplavali oblaki in izginilo je solnce na mračnem nebu. Zakolebal je lahen veter žito na polju, zazibal je travice . . . Hrepeneče so zatrepetale bilke in zopet je vse utihnilo . . .

Pastir Jona pa je ležal na zemlji in jokal . . .

Zvonilo je v zvoniku, a navajen je bil Jonov sluh na to zvonjenje in bilo mu je kakor pesem-uspavanka . . . Čudna onemoglost je prišla nad Jonovo telo. Ali je to smrt? . . . Izginilo je solnce in tema je vstajala za gozdom. Vzdramil se je Jona in dvignil glavo z zemlje ter se zagledal v mrak nad gozdom. Vihar je menda, ali kaj, ker tako šumi po polju in drevju. Kam je izginilo vse? . . . Ali so pozeleneli po dežju grobovi, ali kaj? . . . — — — — —

Vaški kronikar je zapisal, da je bil vaški pastir zadnji, ki je umrl na koleri in da od takrat ni prišla taka nesreča več nad vas . . . Pozeleneli so grobovi in na njih so pognale rože.

IZ SAVINSKE DOLINE.

IVANU HRIBARJU OB DESETLETNICI NJEGOVEGA ŽUPANOVANJA.

„Kak tvoje je biló srcé goreče
za čast in prid in blagorstvo Ljubljane...!“
Prešéren županu Hradeckemu l. 1843.

Porušile Ljubljano belo našo
podzemeljske so bile zle moči.
Kaj mari jim vse naše je življenje,
kaj mari jim človeško je trpljenje?
Kaj tem močem ljudje smo mi slabí!

Potr ziral tiste dni meščan je
na razvalin se svojih tužnih kup;
slovo dajal je ljubljenemu domu
upadal ves pogum je marsikomu,
ugašal marsikomu zadnji up . . .

„Kdo naj pomaga iz nezgode temne?
Nemara nam pomore dobri Bog?
Nikomur Bog pomagal ni nikoli,
kdor sam ni bil zaupal svoji volji,
kdor sam ni gibal pridnih svojih rok!

„Verujmo v sebe in v možgane svoje,
pomagajmo, rojaki, si samí!
Ne kišmetu in fati ne morgani,
zaupajmo železni svoji dlani!
To bodi vera nam bodočih dni!“

Heretične in grešne misli take
gojil na tihem pač je mnog meščan,
a pred vsem mestom in pred svetom glasno,
si z vztrajnim delom svojim vselej jasno
izpovedaval Ti jih, naš župan!

Somišljenikom stopil si na čelo
in vzel si v roke novi prapor svoj,
pa ne na božjo pot na Šmarno goro
in ne na sveto Brezje za pokoro —
ne! zoper malodušje šel si v boj!

In tri besede lesketale zlate
na praporu so Tvojem se odslej,
tri zlate zvezde, tri vodnice: „**Delo**“,
„**red**“ in „**napredek**“! . . . In korakal smelo
in neustrašeno si sam naprej.

In zbirali so radi okrog Tebe
razumni in pogumni se možje,
ki jim za metropole naše slavo,
za njeno rast in čast in njeno pravo
gorelo domoljubno je srcé.

In zavihral je prapor Tvoj nad mestom —
in glej, izpod otožnih razvalin
Ljubljana vstala vsa je prerrojena,
vsa pomlajena, krasna, prenovljena,
in k solncu se popenja iz temin.

Razvil se kakor mladi je nevesti
lepote zdrave pisani ji cvet,
ne samo cvet zunanji in minljivi,
pač tudi cvet duševni, nevenljivi,
prosvete cvet v preteku kratkih let.

Imamo radi to Ljubljano belo,
imamo radi jo od njega dni,
a kdo med nami ljubi bolj goreče
jo, bolj iskreno, živo koprneče,
ko dolgo let, župan, jo ljubiš Ti!

Kdo bolj je ljubosumen na nevesto,
ko Ti si na Ljubljano dan in noč!
Kdo bolj boji se, da bi ne prevaril,
srca slovenskega ne presleparil
ji tujec kak lokavi kdaj gredoč?

In kdo ve bolj ko Ti, da ta Ljubljana
kraljica vsem Slovencem je okrog!
Ti prvi njen udan si hraber stražnik,
ki pred Teboj umiče se sovražnik,
lasti si njene zagovornik strog.

S ponosom gleda zdaj veselim na-Te
Ljubljana sama, ki si ji doslej
bil sin najdelavnejši, najsrčnejši.
Pozdravlja Te ob Tvojem jubileji;
Tvoj častni dan i njen je jubilej!

Hvaležna stiska ti roké poštene,
obilo sreče ti želi vse dni.
Še mnogo let usoda Te ohrani;
zdrav, čvrst in trden nam, župan, ostani!
Ob prazniku veselem Ti želi.
S slovenske lipe cvetjem Te venčava,
navdušena Ti danes kliče: Slava!

A. Aškerc.

F. KOVAČEVIC:
SPOMLADI.

V DOMOVINI LEPIH UMETNOSTI.

Popotni vtiski in utrinki. Zabeležil OIčev Igo.

III.

„NAPOLI, LA BELLA“.

Z

„O magica Sirena! . . .“

(Dalje.)

Vezuva, kateremu sem naposled vendarle splezal na kolena, na tako imenovani „Lepi razgled“, sem se oziral ves zavzet po nepregledno-prostrani panorami napoljskega zaliva, ki se razgrinja v okviru valovito obrisanih bregov, otokov in kvišku kipečih gorâ v ozadju, iznad katerih štrle pod nebeški obok ondu na iztočni strani osnežene glave Apeninov . . .

Na severo-zapadu se dviga iz sinje morske ravnine amfiteatralno po hribu navzgor, kakor gigantski slavolok s široko razprostrtimi krili, belokameni Napolj, stari grški Neapolis, ki so ga spočetka imenovali po Sireni Parthenope. Kakor plastična ornamentika monumentalne zgradbe rasejo iznad zidovja premočrtnih mestnih ulic in razmaknjenih trgov smelo pokonci kupole posamičnih cerkvâ in njihovih stolpov ter ploščnata temena nekaterih odličnejših palač; gori na vzvišenem vrhuncu pa se blesti, kakor krona celokupnega mesta, ponosni grad Sv. Elma. Okoli gradu se vije bujnozelen venec lovorjevja, olčja in trsja ter raznovrstnega drugega eksotičnega drevja in rastlinja, izmed katerega se žare kakor bliščeče iskricice zlatobojne citrone in naranče.

Na levo ob Napolju se solnči širokopleči, z južnim drevjem, rastlinjem in visokim trsjem prepreženi hrib Posilip, ki se v strmih stopnjah znižuje k morju, po katerem so razsejani posamični otoki in otočiči: Nisida, Procida, Vivara in Ischia, kjer je l. 1883. razsajal grozovit potres, ki je porušil ondotno mestece Casamicciola ter usmrtil nad 7500 ljudi na vsem otoku.

Dalje proti jugu, kakor pozoren stražnik pred vhomom v napoljski zaliv, leži strmoskalni otok Capri, dvigaje se iznad morskega površja v podobi ležeče koze, po kateri je menda dobil svoje ime (Capra = koza). Pravijo, da je to — Homerjev otok onih dveh Sirén s ptičjimi nogami in perutnicami, pred čijih zapeljivim petjem je boginja Kirka svarila blodnika Odiseja, naročivši mu, naj zamaši svojim tovarišem ušesa z voskom, samega sebe pa naj da privezati z vrvmi na ladijin jambor . . . Prepuščaje raziskovanje histo-

rične podlage te bajke poklicanim učenjakom, dovoljujem si opomniti, da sta v istem (XII.) spevu Homerjeve Odiseje opisani tudi Skylla in Charybdis, ki nagajata še zdaj pomorščakom, nedaleč od ondot, ob morski soteski današnje Mesine. —

Otoku Capri na levo se razteza v morje podolgasti sorrentski polotok, ki loči napoljski zaliv od salernskega. Mesto Sorrento, kjer se je porodil nesrečni italijanski pesnik Torquato Tasso, ima prekrasno lego na večerni obali, kamor kaj radi zahajajo imoviti letoviščarji vsega sveta.

Nekoliko višje sem gori je Castella-mare, mesto s 33.000 prebivalci in s škofijskim sedežem, takisto v divnem položaju ob morju. Ondi se obris napoljskega zaliva obrne v smelovpognjenem loku na sever sem gori pod Vezuv, ki se dviga v četverih stopnjah kvišku, kakor mogočna piramida, ki so jo vzgradili prazgodovinski Giganti in Kiklopi za večnotrajen spomenik svojih bojov z olimpskimi bogovi* . . .

Ob južnem vzhodu napoljskega ognjenika se vije potem vzdržna vrsta raznih mest, naselbin in letovišč, tekoča v premi potezi do Napolja. Tu je Torre del Greco, Herkulan, Favorita, Resina in Portici, ki se steka z napoljskim predmestjem Loreto.

V tem veličastnem okviru je objet čaroviti napoljski zaliv, ki ima 135 km. dolžine. Podoben je nebeškemu ogledalu božanstva, ki je ustvarilo ta prečudoviti zemeljski raj, kateremu ga menda ni vrstnika na vsem svetu!

Ako je razgled po tem našem raju, z Vezuva od zgoraj doli veličastno lep, kaže se njegova širna panorama z morja od zdolaj navzgor v povsem drugačnem, uprav očarljivoslikovitem razmerju raznovrstnih predmetov pokrajine. Potniku, ki je dospel z zapadne strani, izmed misenskega predgorja in otoka Procida, se zdi vse to plastično obrežje napoljskega zaliva z vencem mest, posamičnih selišč in letoviških vil obrobjeno,

* Vezuv ima pravzaprav tri vrhove: na jugu je pravi Vezuv sam, na severu njegov brat monte Somma in med njima v sedlu manjši vrh Ottajano.

kakor bajna Fata morgana iznad bliščega morskega zrcala!

Toda tu je brezuspešno vse opisovanje in naštevanje ter primerjanje vseh teh posamičnih pokrajinskih predelov, mest in selišč. To mi je dokazal že l. 1894. tod potujoči prijatelj A. Progar v svojih pismih iz Italije.

„To se ne da opisati! Pridi sem ter si oglej sam, na svoje oči vse te kraje, mesta ljudi in umetnine!“ tako me je vabil takrat slovenski kipar v Napolj. Istotako me je vzpodbujal na izlet na podnožje Vezuva Aškerc, klicoč mi dne 28.VIII. 1899. iz Pompejev: „To moraš Ti tudi videti!“

In zdaj sem stal na sivoskalnatem pobočju Vezuva ter sem pomiloval marsikaterega prijatelja v domovini, da ni bil ob moji strani ob vzvišenem razgledu, da bi si pasel oči na čaroviti pokrajinski panorami ter si napajal dušo z oživljajočo svetlobo solnčnega sijaja in s sladko zvočno glasbo raznovrstnih barv, ki se razlivajo po vsem napoljskem okrožju! Tu igra pravcata simfonija skladnoubranih solnčnih žarkov in njihovih odsevov po belokamenih mestnih palačah in posamičnih vilah med bujnozelenečim južnim rastlinjem, dočim se pestrožarne boje izpreminjajo iz temnovišnjevega indiga, ki odseva iz senc morske globočine, do vijoličastega kolorita kamenitih Apeninov, prehaja na azurnem podnebjju v jasni ultramarin ter se povzdiga na eksotičnem rastlinju pokrajine v svetlo zelenilo, na obsevanih pečinah, zidovih in belomarmornih spomenikih pa se povzpenja v „napoljsko rumenilo“ in bliščečo kremško belilo...

Dočim pa so podnevi vse pokrajinske boje napojene s solnčnim sijajem, vgreznejo se na večer po solnčnem zahodu v oranžno-rumeno, potem v cinobersko-žareče, naposled pa v temnomodro, neprozorno vijoletno morje umirajočega somraka, ki se v noči, ob bajni mesečini, raztopi v mehkokubno, magično kopreno, pokrivajočo kopno in morje ter vesoljno stvarstvo nepregledne napoljske panorame, katero drugo jutro izza apeninskega jeza izhajajoče solnce predrami iz medlosojnega, zelenkasto-rumenega naročja zlate jutranje zore.

Motreč z višine Vezuvovega pobožja prelestno sliko širne okolice napoljske, vzkliknil sem nehote s pevcem znane narodne barkarole napolitanske:

„O dolce Napoli, o suol beato,
Ove sorridere volle il creato!...**

* O sladki Napolj, o blaženo solnce, kjer se smehlja vse stvarstvo!

Tu me je vzdramil iz zamaknjenosti žvižg železniškega vlaka, ki je sopihal od napoljskega kolodvora sem doli po bujno obrasli Kampaniji.

Naglo sem stekel po kamenitem brdu navzdol in ko sem dospel na postajo Portici, zaklical je sprevodnik: „Partenza per Pompeji!“ Jedva sem utegnil skočiti v vagon, vzkliknil je že zopet sprevodnik svoj običajni: „Pronti!“, na kar je strojevodja odgovoril s kratkim žvižgom in vlak je zdrčal proti jugu med visokimi stenami presekanе lave, mimo Resine, skoz, postaji: Torre del Greco in Torre dell' Anunziata, kjer se železniška proga razcepi: na desno v Castellamare, nalevo pa v Pompeje in dalje na jug v Salerno in Brindisi.

IV.

MRTVO MESTO.

„Saxa loquuntur.“

Pompejski kolodvor je nedaleč pred vhomom v izkopane razvaline pred osemnajstimi stoletji zasutega mesta, nasproti hotelov Diomede in Suisse.

Pompeji! To blagoglasno ime nesrečnega mesta na južnem vznožju napoljskega vulkana mi zveni v duši, odkar sem, „nadobuden mladnič“, čital velezanimivo knjigo E. L. Bulwerja: „Poslednji dnevi Pompejev“.

V tej knjigi slika imenovani angleški pisatelj v okviru obširnega romana šege in običaje ter kulturno-verske razmere nekdanjih Pompejancev, ki so bili večinoma prvotni stanovniki rimljanskega pokolenja, pomešani z grškimi, egiptovskimi in makedonskimi priseljenci. Glavni osebi romana sta ljubimca: mladi Grk Glaukus in pa zoroletna Makedonka Jone, katerih ljubezensko združitev je zadrževal zlobni spletkar Arbaces, egiptovski svečenik Izide in skrivnostni čarovnik, ki je pridobil za verske svoje misterije neizkušene sanjača Arpêcida, brata Joninega. Z bratovo pomočjo je lokavi lisjak Arbaces hotel ujeti v mrežo svoje pohotnosti izbrano si žrtvo. To je preprečila slepa cvetličarica Nydia iz ljubezni do Glaukusa. Poleg te petorice nastopajo še razne druge znamenite osebe v tem velezanimivem in instruktivnem romanu, ki se vrši samo nekoliko tednov pred onim osodepolnim izbruhom Vezuva l. 79. po Kr. r. ter se završi s čudovito rešitvijo ljubimcev iz smrtonosne nevarnosti. Pri tem se je žrtvovala Nydia, skočivši v morje in je poginil tudi Arbaces pod ruševinami nekega kipa. —

Mesto Pompeji je imelo takrat nad 20.000 prebivalcev, od katerih jih je večina pobegnila po kopnem in po morju, kakih 2000 ljudi pa je obležalo pokopanih pod lavo in pepelom, ki sta

zasula mesta Pompeji, Herkulan in Stabijo, zagrnivši jih z 9 m. debelo odejo.

Pompejci so bili, kakor več ali manje vsi prebivalci južnih krajev, vedrodušni, brezbrizni in življenja veseli ljudje, ki so uživali darove matere zemlje v vsem izobilju in razkošju. Podnebne razmere so bile, kakor še dandanes, v onih solnčnih, z vsem božjim blagoslovom obsipanih krajih jako ugodne, uprav ustvarjene za brezskrbno življenje.

Klimatičnim ugodnostim primerna pa so bila tudi bivališča v Pompejih. Hiše so bile ponajveč pritlične, tuintam enonadstropne, redkokdaj pa tudi dvo- ali trinadstropne. Pompejci so stanovali večinoma vsak v svoji hiši, pri tleh; v gorenjih prostorih je bivala služinčad. Hiše so imele, kakor še dandanes v Napolju in po vsi okolici pod Vezuvom, ploščnate strehe s terasami, kjer so bili porazvrščeni kar celi vrtovi raznega južnega rastlinja in cvetličja.

Vhod v pompejsko hišo je bil skozi ozek hodnik v vežo, vestibul, v veliko dvorano s stebri; na treh straneh ob njej so bila vrata, ki so vedla v razne spalnice, katerih najlepše so bile določene za goste. Na koncu dvorane, na desno in levo, ako je bila hiša velika, sta bili dve mali sobi, ki sta bili odmenjeni ženskam; na sredi dvorane, ki je bila s kamenitimi ploščami tlakovana, je bila štirivoglata vdolbina, basin za dežnico, takoimenovani impluvium, kajti streha je imela na sredi odprtino, ki pa se je dala zapirati. Blizu ob navedenem vodnjaku, ki je bil v starih časih posebno svet prostor, so stale sohe hišnih bogov; ognjišče pa, ki je bilo posvečeno domačin larom, je bilo v Pompejih večinoma premično in iz kovine v kakem kotu na vidnem mestu je stala velika lesena, z bronastimi ali železnimi obroči okovana omara, kjer so Pompejci shranjevali svoj denar in druge dragocenosti.

V taki dvorani so sprejemali navadne goste in svoje klijente. V hišah odličnjakov so imeli posebnega sužnja, ki je sprejemal došle goste, in je moral tudi paziti, da ni kdo padel v vodnjak. Na vhodu nasprotni strani je bil takozvani tablinij, t. j. sobana, ki je imela z dragocenimi mozajiki obložena tla, stene pa poslikane z izbornimi freskami. Ondi so bili navadno obiteljski spomeniki, ali znaki javnih služb, ki jih je opravljal hišni posestnik. Na tej strani velike dvorane, ali salona je bil triklinij, jedilnica, na drugi strani pa zakladnica, kjer so bile shranjene znamenitosti vseh vrst. Skozi to sobo je bil ozek prehod za sužnje, da jim ni trebalo hoditi skozi ostale sobe, ki so na zunaj imele izhode v peristil, štiri-

voglato ali podolgasto stebrišče. Na konci tega prostora je bila kuhinja. V imovitejših hišah je bil na koncu imenovanega peristila vrt z vodomedom, okrog katerega so bile razpostavljene vaze s cvetličjem; v navadnih hišah pa so si takšen vrt uredili v prej omenjeni veliki dvorani na sredi hiše, ob basinu. Bogataši so imeli po dve jedilnici, katerih ena je bila določena za zimo, druga pa za poletje, kakor tudi za navadne ali odlične goste. Takisto so imeli dvovrstne spalnice, ponočne in podnevne, t. j. „cubacula diurna“, za običajne svoje „sieste“, brez katere si niti današnji Italijani, zlasti pa ženske, ne morejo misliti zdravega prebavljanja po kosilu.

Seveda so imeli umetnost ljubeči Pompejci tudi svoje pinakoteke in zbirke raznih kipov in slik!

Jako zanimivo, uprav poučno in navduševalno je ogledovanje izkopanih pompejskih hiš in posamičnih prostorov. In neko tajinstveno, sveto čuvstvo prešinja človeka, hodečega po samotnih ulicah, med nemimi, razpadajočimi zidovi, katerih začrnelo kamenje, stebrovje in obledele freske po razpokanih stenah pripovedujejo tragično zgodovino prebivalcev mesta, čegar prvotne hiše so bile vzgrajene pred — dvema tisočletjema! Nehote vzplava duh nazaj v one starodavne čase, ko so se nesrečni grški begunci, po razpadu vleslavne svoje Grecije naselili tu ob zavetnem vzhodu Vezuva, ob bujno obraslem izlivu reke Sarno v tirensko morje. Iz tužne svoje domovine so prinesli seboj svoje bogove in lare, ž njimi, vred tudi svojo vero in obrede. Pa tudi neugasn, božanski ogenj Prometeja, t. j. ljubezen do lepih umetnosti so prinesli seboj v svoji duši ter so s tem ognjem tudi v tujini pazljivo in verno čuvali, negovali in gojili svojo umetnost, da je iz malega goršičinega zrnca vzraslo mogočno drevo, čegar košate veje so se razprostrle po vsej Italiji in po vsej Evropi ter po vsi širni zemlji! . . .

In stoječ tam na sredi prostranega fora, zre obiskovalec Pompejev s svetim strahom preko rjavosivih razvalin tja gori na mogočno, troglavo goro Vezuva, kateremu se iz osprednega vrha spenja kvišku pod azurni nebeski svod temnočrna pinija dima s košatovejno streho. Ta oblak nad Vezuvom je pač glasno govoreče znamenje, da v globočini stare naše matere zemlje še vedno ni ugasnil ogenj pravečne Hefajstove kovačnice, dasi so se stari poganski bogovi z nekdanjega svojega pozemeljskega bivališča, visokega Olimpa že davno preselili v večno domovino prazgodovinskih verskih bajk. —

Groza in strah te spreletava, čitajočega poročila o tistem usodepolnem, smrtonosnem izbruhu Vezuva l. 79. po Kr. r. Uprav prestreljiv vtisk pa napravlja na človeško srce, ako proučuje popise tiste strahovite katastrofe ondi na licu mesta, na razvalinah Pompejev. Očividec one grozovite nezgode, mladi Plinij je naznanil v pismu do Tacita, opisujoč smrt svojega strica v tisti noči, vso katastrofo le v kratkih lapidarnih odstavkih, prej omenjeni Anglež Bulwer pa jo je naslikal v obširnem, jako preglednem popisu debele knjige ter je navel vse podrobnosti izbruha Vezuvovega.

Dasi je šestnajst let poprej, l. 63. pred Kr. r. stari očka Vezuv že prav občutno svaril svoje prezaupne podnožnike s silovitim potresom, ki jim je prerahljal in razsul mnogo hiš, se vendar niso mnogo zmenili za njegov opomin, temveč so popravili porušene in poškodovane hiše ter bivali v njih nadalje brezskrbno in veselo, kakor naivni otroci, ki se igrajo brez slutnje o preteči nevarnosti na gorečem ognjišču! In tudi l. 79. — vzlic raznim vidnim podnebnim znamenjem na Vezuvu samem, kakor tudi vzlic čutnim opominom v njegovem podzemeljskem drobu — so Pompejci ostali mirni in brezbrizni. Dà, niti tedaj, ko je zaplapolala žareča zastava vrh Vezuva, niso slutili nobene s smrtjo grozeče nevarnosti, nego so se pripravljali na gladijatorske igre in borbe z divjimi zverinami.

Dne 24. avgusta l. 79. o belem dnevu, na sredi amfiteatralnih iger, ko so pravkar hujskali nevoljnega leva, ki je menda že čutil bližajoči se izbruh ognjenika, na nedolžnega Grka Glavka, — jih je gromonosni Vezuv presenetil s točo žarečega kamenja in dušljivega pepela ter s poplavom vrelega dežja.

Sedemnajst stoletij je preteklo od onega dne do odkritja zasutih treh mest: Pompeji, Herkulan in Stabije. Morda pa bi ležala ta mesta še dalje pod ogromno skorjo, če bi ne bil zadel na razvaline slučajno neki ondotni poljedelec pri oranju svoje njive.

Redno in po nekakšnem načinu so v Pompejih začeli izkopavati zasuto mesto l. 1748. ter so

prav do danes odkrili šele jedva dobro tretjino vsega mesta. Pompeji so obsezali 3 km in so imeli trdno obzidje, iz katerega je vodilo osmero izhodov skozi mogočna mestna vrata.

Doslej so izkopali v Pompejih: 7 templjev, baziliko, kapelo, 2 gledališči, veliko tržnico, 2 kopaljšči, amfiteater ter raznovrstne profane zgradbe, med katerimi se odlikujejo posebno nekatere zasebne hiše.

Kakor kažejo bivališča, so bili Pompejci kaj veseli lahkoživci, ki so čislali dobra jela in pila, o kakoršnih se nam — severnim bornežem in bednim vžitkarjem — posestnikom malomestnih gostilnah niti ne sanja! —

Poleg izbranih jedil, katere so jim pripravljali drago plačani, iz daljnjih krajev naročeni kuharji, in izvrstnih pijač, med katerimi je žarni Falernec in na Vezuvu rastoči Lesbičanec, ki mu danes pravijo „Lacrimae Christi“, igral prvo vlogo — so ljubili Pompejci, kakor sploh vsi pogrčeni Rimljani, ki so imeli ondi svoja letovišča, — kopa nje v sveži, z raznimi dišavami napojeni vodi. Kopali so se pred vsakim obedom, kakor sploh pred slehernim važnim dogodkom. V tem oziru so se znatno razlikovali od današnjih Italijanov, ki se boje vode kakor kokoši, zlasti pa ženske, ki so je najbolj potrebne! —

Da so Pompejci pri svoji naobraženosti in vsled ugodnega gmotnega stanja ljubili in pospeševali vse lepe umetnosti, zlasti pa kiparstvo in slikarstvo, — o tem pričajo uprav sijajno vse odkopane njihove hiše, ki so zgrajene večinoma monumentalno, v grškem slogu. Najkласičnejši dokazi njihovega navdušenja za vse lepo pa so tisočeri marmorni kipi, mozaiki in pestrobojne freske, ki se še nahajajo po tleh in zidovih njihovih palač in ki so deloma zbrani ter razpostavljeni v bogatih muzejih v Pompejih in v Napoli.

In bogve, koliko dragocenih zakladov je še pod sivo odejo lave in pepela v neodkopanem delu Pompejev, o katerih nam zdaj govori zgolj — nemo zunanje kamenje!

(Dalje prih.)

IV. TIŠOV:

ABRAHAMOVA ŽRTEV.

IZ ČASOV ROMANTIKE.

Spisal Ivan Lah.

10.

(Dalje.)

Solnce je stalo na zapadu in dolge sence so legale po dolinah. Mrakovi so se vlekli ob gozdovih, tihota je polnila polja. Čiča se je počasi pomikal po cesti proti Cerovcu in si je igral na harmoniko. Obstal je zdajpazdaj na cesti ob polju in si ob harmoniki zapel pesem s hripavim glasom. Mislil je morda, kje so pili sinoči, za čegave denarje se je plačalo, in kje se je zbudil zjutraj.

„Vseeno je, za čegave denarje človek pije in kje se zjutraj prebudi. Nazadnje je vendarle Goranov tisti, ki plača in krčma je kraj, kjer se človek naspí in kjer se prebudi. Lahko je vsak zadovoljen, da je tako. Prej je bilo slabše in smo morali tudi živeti. Umrli nismo, a živeti skoraj nismo mogli.“

Stal je nekaj časa in šel zopet počasi naprej. Taka je bila vedno njegova pot, ker je bila brez namena in brez cilja. Hodil je vedno, kakor da ni nikamor namenjen, kakor da je vseeno, kamor pride. Najlepše je, kadar človek hodi tako; kadar se mu zazdi, se lahko ustavi, ne mudi se nikamor. Prijetna je taka pot, prijetno tako življenje.

„Pot je odprta vsakomur in vsi imajo pravico hoditi po njej, kakor se jim ljubi. Mnogi se pehajo, trudijo se in hite, ker se jim hoče bogvekam, a nazadnje se utrudijo, omagajo, obleže morda na poti in so žalostni. Zato je boljše hoditi, kakor da bi se človeku sanjalo; človek ne

hrepeni nikamor in nima biti po čem žalosten. Naprej gre človek do konca, in, ko se mu ne ljubi več, leže in zaspi.“

Tako se je pomikal Čiča počasi po cesti, prepeval je pesmi in igral na harmoniko. Ko se je ozrl, je videl za seboj gospodskega človeka; ugajalo mu je, da dobi družčino, ker se človeku včasih stoži od dolgega časa, ako hodi sam. Zato je veselo raztegnil harmoniko.

„Ni bil pozdrav zastoj“, je pomislil, ustavil se je in pozdravil oddaleč.

Poljanec je šel počasi čez polje. Spomnil se je, da je ostal zadnjič Čiči dolžan za pozdrav. Originalna podoba izgubljenega godca je harmonirala z večerno pokrajino.

„Na Cerovec gremo“, je rekel Čiča, ko je bil prišel bliže in je stopal ž njim vstric.

Poljancu je bila po volji godčeva družba. Segel je v žep in mu podaril krono. Zasvetile so se Čiči oči in pokazal je bele zobe, ko se je zasmejal.

„Kaj bi govoril z njim?“ je pomislil Poljanec. „Ali znaš še kaj peti, Čiča?“

„Znam o vsem, kar hočete. Svet me ne mara poslušati in jaz ne pojem za svet. Malo mi je mar! Lepo je, da ste mi dali krono, za pijačo bo; vedno govore, da pijem za njih denarje. Težko je poslušati očitjanja, dokler ušesa ne oglušne . . . Sedaj bodo pili za moje denarje

in bodo tiho. Lepo je na Cerovcu, človek bi si želel imeti tako.“

„Ti vedno piješ, Čiča?“

„Vedno; sedaj so taki časi, da skoraj ne vemo, kaj družega delati. Nič veselega nimajo oni, ki hočejo, da bi bilo drugače, nego je.“

„In pozdrave nosiš.“

„Pozdrave nosim. Tudi dandanes še ljudje ljubijo. Komaj utegnejo na to misliti in vendar je res, da ljubijo. Včasih so ljubili bolj, in ker so ljubili, sem prišel tudi jaz na svet. Zato hodim sedaj po teh cestah okoli in komaj kdaj pomislim, kako in zakaj. Tudi je vseeno; historije gredo po svetu in izginjajo, začenjajo se in se končujejo in tako gredo druga za drugo. Zato so igrale te roke že pri marsikateri ljubezni.“

Pokazal je svoje gospodske, drobne roke.

„V gradu je bila grofica-gospodična, majhna in lepa in nosil sem ji pisma. Tudi grofje ljubijo in tudi mlade gospodične. Človek bi ne verjel, ko bi ne videl, in res je, da ljubijo!“

„Koga je ljubila?“

„Bil je gospod, mlad, bled in suh. Bog ve, kaj je ljubila na njem; čudno včasih ljubijo ljudje. Kaj naj mi vemo, kdo stanuje po gradovih? Tako sta se ljubila od enega gradu do drugega. In prišlo je, kakor kadar zakroži kragulj nad mladim parom, kakor ko pade črn oblak na mlado pomlad. On je odšel in ona je umrla.“

„Žalostna povest je to.“

„Žalostna povest, a ne najbolj žalostna, mnogo bolj žalostnega je na svetu. Take stvari smo že doživeli. Zdaj je prazno po gradovih, v dolini po vaseh je lepše. Minilo je tam življenje, kakor upihneš luč. In je škoda, da se več ne ljubi po gradovih.“

„Ali se ne ljubi več?“

„Ljubezen ni umrla, življenje je umrlo. Vi dobro poznate Goranovega.“

„Poznam.“

„Priatelj ste njegov?“

„Mogoče.“

„Srečni vi!“

„Zakaj?“

„Goranov je dober človek, za pijačo daje.“

Poljanec se je nasmehnil. Stopala sta molče, pot je zavila po dolini. Zagledal se je Čiča proti črnim lesom nad dolino, sanjave so postale njegove oči in govoril je:

„Taki časi pridejo včasih nepričakovano, sami po sebi, kakor dobra letina. Odpočil si bo kmet. Tlačili so nas dolgo, niti dihati se ni dalo, zdaj pa se lahko oddahnemo!“

Za drevjem se je pokazalo belo zidovje Cerovca. Čiča je zagodel, kajti zdelo se mu je, da nima več kaj govoriti.

„Torej imajo ljudje radi Goranovega?“ je vprašal Poljanec.

„Ej, kako bi ga ne imeli radi! Kdo bi ne imel rad onega, ki daje denar? Ko bi jaz imel milijon, bi me tudi radi imeli ljudje. Vse je na svetu na prodaj, tudi človek in ljubezen. Vse bi storili za Goranovega.“

„Kaj pa oni, ki jim je prodal hiše?“

„Tudi tisti ga imajo radi in ga hvalijo. Kako bi ga ne imeli radi, ko jih je rešil skrbi! Kupil je hišo in jim jo je dal nazaj. Kdo bi se jezil, če jim je prodal hišo, ko ima potem vsak hišo kakor poprej in še denarja po vrhu!“

Bila sta že v drevoredu in sta stopala počasi. Na koncu drevoreda se je v mraku skrivalo zapuščeno obzidje.

„Jaz pa nimam ničesar, da bi mogel prodati“, je govoril Čiča, „a ne tožim. Živi se ob dobrih ljudeh. Lizika je dobra, rada poslušava povesti in pesmi. Jaz vem mnogo povesti, a komu pripovedati? Dosti je tudi žalostnih med njimi. Lizika poslušava vse rada. Godel bi lahko cele noči pod njenim oknom.“

Zasvetilo se je na koncu drevoreda. Visoka kamenita vrata so bila obraščena z zelenjem. Stala so kot spomenik davnih časov.

Čiča je odšel naprej po stopnicah. Po vrtu je pritekla Lizika v belem krilu.

„Čiča!“ je vzkliknila, ko ga je zagledala.

Poljanec je stopil počasi na vrt. Okoli in okoli po terasi so se razprostirale cvetja polne gredice. Pozdravil je Liziko.

„Vedel sem, da ti ga pripeljem,“ je rekel Čiča in odšel po vrtu.

„Kakšno družbo imate,“ se je začudila, ko je podala Poljancu roko. „Tudi jaz ga imam rada in on me ljubi. Kaj ne, da me ljubiš, Čiča?“

„Ljubim“ je odgovoril Čiča oddaleč in si zagodel na harmoniko.

„Ali ni, kakor deseti brat?“

„Žal, ne živi v svojem času; dandanes ni več mogoč deseti brat.“

„In vendar živi.“

„Kje je Miša?“

„Šel je z Goranovim. Peljala sta se na postajo po inženirja. Zvečer pride.“

Poljanec se je spomnil, da mora z Vrničem in Goranovim govoriti zaradi slapa in mislil si je, da bo še boljše, ko bo z njim tudi inženir.

„Dolgo vas ni bilo! Ali nismo bili vredni obiska?“ mu je očitala Lizika.

„Povabljeni ste bili vi k nam, gospodična!“

„Ni bilo časa. Miša ima mnogo dela.“

„Tudi pri nas ni časa ter je dosti dela.“

Poljanec je sedel na klop. Stala je pred njim in njene oči so zrle nanj polne ljubezni.

„Ali ste trudni? Pojdiva v sobo!“

„Hvala, ljubše mi je tu. Ali hočeva filozofirati?“

„Prosim vas, ne skazite poezije večera.“ Oglledala se je okoli. Čiča je bil odgodel v grad. „Kako ste zamišljeni!“

„Prijetno bo zdaj z vami govoriti, ko ste pustili filozofijo.“

Sedla je poleg njega. Videla je, da so otožne njegove oči. Hotela ga je razveseliti.

„Čudovito lepo je zdaj pri nas. Zakaj ne hodite na naš vrt gledat, kako lepo cveto moje rože? Zalivam jih samotna in prepevam. In vi sedite v krasnem majskem večeru sredi cvetočega vrta in niste srečni.“

Sklonila je glavo in se zagledala v gredice na drugi strani steze.

„Dà, prav tu sva obstala zadnjič, pri vprašanju, kaj je sreča . . .“ Vstala je, kakor da je užaljena. Zaplesala je in vzkliknila:

„Jaz ne vprašujem in vendar, glejte, pri nas je vse srečno, vse cvete in živi.“

Ugajalo mu je njeno naravno vedenje s svojo veselostjo in ljubeznivostjo. V gradu se je ves čas oglašala harmonika.

„Pomislite, kako je to lepo. Zagode si in zapoje in pozabi na vse. Zasanja in ne misli, ali je res ali ne. Vesel je in ne čuti teže življenja. Tava kot večni popotnik po svetu in ne govori o sreči. In srečen je v tem, ko ne premišlja sam o sebi.“

„Mislimi moramo mi za druge.“

„Res, in drugi žive za nas.“

Obrnila se je in je začela trgati cvetlice.

Umolknila sta za trenotek. Slišalo se je šumenje kostanjev v drevoredu in ptiči so peli ob robu gozda za gradom. Harmonika v gradu je umolknila.

„Ali se vam ne zdi, da je vsako čustvo velika prevara?“ je rekel.

„Vi zopet filozofirate!“ Težko ji je bilo, ker je govoril tako; mrzle so bile njegove besede in nasmeih prezirljiv.

„Zelo važno je to, gospodična,“ je rekel in se je pogladil po čelu.

„In zakaj bi ne sprejeli lepe prevare, če je lepša od resnice?“

„Pod nobenim pogojem je ne smemo sprejeti.“

„Žalostno in pusto mora biti vaše življenje.“

Vstal je in se ji je približal.

„Odpustite, jaz sem zelo dolgočasen človek.“

„Kot ves današnji svet,“ je odgovorila in se umaknila pred njim. Ujel je njeno roko in sam ni vedel, kaj je hotel s tem.

„Pojdimo v grad, novo garnituro smo dobili,“ je šepnila Lizika in sledil ji je po stopnicah.

Tema je ležala po hodnikih in koraki so votlo odmevali. Stopila sta v sobo in ona je prižigala luč. Potegnil je veter skozi odprto okno in luč je v tem trenutku ugasnila.

Stopil je po preprogi k nji.

„Počakajte, da naredim luč,“ je rekla in videlo se je, da je vznemirjena; roka se je tresla in ni se ji hotelo prižgati. Stal je prav poleg nje in je prijel njeno roko. Zaihtela je in si obrisala oči z roko.

„Kako sem nesrečna,“ je zajokala na glas in sedla na zofo ter jokala neutolažljivo. Stal je poleg nje in ni vedel, kako bi jo tolažil. Prijel je njeno roko in jo poljubljal. Sedel je na stol poleg nje in se sklonil nad njo in ji šepetal tolažilne besede:

„Čemu plakati! Svet je prazen in življenje brez čuta. Kako naj da žalostni tolažbe žalostnemu?“

Vstala je, obrisala si je solze in pogledala nanj s prezirljivim pogledom. Zadrdral je voz zunaj po pesku. Zbežala je iz sobe in on je odšel počasi za njo ter ugibal, kaj mu je hotela reči.

(Dalje prih.)

LISTEK.

KNJIŽEVNOST.

Ljudmila Poljanec: Poezije. Založil L. Schwentner v Ljubljani 1906. Cena broš. zvezku 2 K 10 h.

Naša znanka Nataša je po dolgem času prva med najvejšimi pesnicami, ki je pomnožila slovensko slovstvo za zvezek poezij. Elegantna knjižica obsega na 120 straneh dobrega papirja njene pesmi, priobčene v zadnjih letih v „Ljubljanskem Zvonu“ in „Slovanu“.

Morda je herezija, če preziram metodo, posvečeno od naših staročastitih kritičnih poetožrcev in se ne razjočem predvsem nad izpuščenimi pikami, vejicami in slovniškimi napakami, katerih — to naj priznavam v svojo sramoto — niti nisem iskal, temveč očitam Ljudmili Poljanec v prvi vrsti le to, da se prelahkotno igra s formo, kar jo dela gostobesedno in vsled tega tuintam bodisi plitvo, bodisi megleno. Nekatere njene pesmi so potrošene z besedami, ki jih zahteva edinole rima, n. pr. „lepo“, ki se sliši večkrat prav brez potrebe; manjka jim ponekod tiste lapidarnopriproste intenzivnosti čustva, katera je poeziji absoluten pogoj in v kateri je Zupančič tako velik. Lepe poezije Ljudmile Poljančeve bi bile še mnogo, mnogo lepše, da jih je spesnila manj; porabljanje vsake količkaj bistre misli in mislice za pešem se podaja nji ravnotako malo, kakor Ketteju ali Murnu, ki ju tudi včasih kazni. N. pr. v pesmi „Ciganka!“ Zdi se mi, da mora biti vsaka pesem iz notranje neizogibnosti porojena, kakor živo dete; tega Nataša tuintam ne kaže. Meglenost in to, da se ob koncu pesmi včasih nehote vprašaš, kaj da ti ta pesem govori — ne v besedah — temveč v duhu —, ali skratka, čemu da je sploh zložena, kviri celotni vtisk. Tudi tujke, kakor „vibriranje“, „živih slik čarobni akvarel (!!)“ ne sodijo v pesem. Gospodična Poljančeva naj mi verjame, da niso niti lepe niti moderne, temveč včasih celo smešne, kakor n. pr. zadnja, ki me napeljuje k misli, da pesnica sploh ne ve, kaj je akvarel, v čemer pa se gotovo motim . . . Upajmo, da se sčasoma otrese teh škodljivih posameznosti!

„Začelo mi srce je hrepeneti
po sreči, toda gordijski vozeli
ga veže . . . Aleksandra ni na sveti!“

Ta glavni akord se odkriva v Natašinih poezijah in govori vrsto za vrsto z mehko krotkostjo ženske duše (pesnica se mi ne zdi emancipirana!) o večnem zlu pozabljene ljubezni, ki neozdravljena tli v srcu do konca dni. Vse pesmi so do malega varijacije tega predmeta, kar pa jih nikakor ne dela dolgočasnih, temveč nasprotno, resnično dobre pesmi Ljudmile Poljančeve se odlikujejo po redki globokosti čustva po zanosu idej in tuintam po jako srečno izbranih izrazih in prisposodobah. „Šestnajst pomladi“, „Tam v temnem lesu“, „Tam daleč“, „Čardaš“, „Med poeti“, „Vi pesniki“ — morda sploh najlepša v celi zbirki, — „Kje je tista tiha pot“, „Kadar na zemljo . . .“ („Baronesi Lonji“) in prvi sonet „Epiloga“ so biseri, s katerimi se bo pesnica vsakomur prikupila tako, kakor se je meni, ki se čudom čudim, da „Aleksandra ni . . .“

Vladimir Levstik.

Talija. Zv. 21. „Coeur-Dame“ (Srčna dama). Veselo igra v enem dejanju. Nemški spisal Maks Bernstein. Poslovenil F. K. Goriška tiskarna A. Gabršček. 1906. Cena 40 h. — Zopet fina, elegantna konverzacijska igrice, ki bo boljšim in že dokaj spretnim diletantom dobrodošla. Tragedija zakonske nezvestobe se obravnava tukaj na elegantno

humorističen način, dvoboj gospe Ele z rusko pustolovko Palovo za soproga ozir. izrabljenega ljubimca je originalen in duhovit. Duševna premoč in moralna nonšalansa soproga podleže bistremu umu in gorkemu čustvu soproge. Tudi plitki „salonski lev“ pl. Belling in sluga Jean sta prav dobra tipa. Izobraženemu, duhovitih dialogov željnemu občinstvu, ki ljubi fin dovtip in graciozne zapletke, bode nudila ta ljubka igrice četrt ure resničnega užitka. „Talijo“ iznova priporočamo.

Žolna Fridolin: Brat Sokol. Šaloigra v enem dejanju. „Talija“. 22. snopič. Goriška tiskarna A. Gabršček 1906. Na slovenskem odru jako pogrešamo izvornih veseloiger, šaloiger in burk, ki so primerne tudi za manjše odere ter se dajo umestno igrati pri posebnih prilikah. „Žolna Fridolin“, skromni in poredni pseudonim šaljivca Fr. Milčinskega, avtorja mnogih izbornih, dovtipnih in duhovite šale polnih feljetonov ter srečnega avtorja uspešnih „Ciganov“, je podal s svojim „Bratom Sokolom“ veselo igrice, ki bo pač posebno dobrodošla našim odrom na deželi, zlasti ob raznih sokolskih slavnostih in veselicah. V igrici ni le mnogo vesele šale, dovtipov in efektnih prizorov, nego tudi mnogo fine ironije in satire, da, celo nekaj cinizma in škorpionske malicijoznosti. Boj filistrom! To pa je glavna nota v igrici. In zato nam je velesimpatična. Dogaja se v tej šaloigrici morda celo preveč, a to ji bo na malih odrh le koristilo. Kar je pri tem delu še posebno omenjati, je izborna karakteristika brez razločka vseh oseb. Značaji so naslikani jasno, ostro in vseskozi zanimivo: tipi slovenske malomestne družbe. Igrati jih ni težko, kajti poznamo jih, a Milčinski jih je posadil prvi na oder. Igrice igrajo že sedaj radi na deželi; igrali jo bodo poslej še rajši, ker še lažje, saj jo dobe za 40 h lično tiskano! Priporočila torej več ne potrebuje. —c. —r.

Dr. K. Glaser: „Kritike in prevodi za poskušnjo“. Prejeli smo sledeči dopis: „Z ozirom na poročilo o moji brošuri: „Kritike in prevodi za poskušnjo“ v zadnji številki „Slovana“ je omeniti, da nima nobenega pomena hvalisanje o mojem znanju Shakespearovih iger. Kakor je dr. Albert, izdajatelj česke anthologije, v svojih slobodnih urah v zabavo prevajal česke pesmi na nemški jezik, sem se jaz bavil z Shakespearom, ker kot orientalist m o r a m znati angleški. Jaz nimam niti jednega komentarja njegovih del, pač pa mnogo spisov estetične vsebine o njegovih igrh, dober specialen šlovar in slovnico. Popolnoma krivo je torej mnenje poročevalca o tem, da moj jezik ni pesniški odbran; niti jednega dokaza še nisem slišal, nego vedno se govori na splošno. Jaz pišem slovenščino, ki se približuje slovanskemu slogu. Že lani sem bil poslal sl. uredništvu „Slovana“ spis, v katerem se dokazuje iz nemškega in českega slovstva, da prevajatelj Shakespeara ni treba biti pesnikom. Da bi se pa 61 letnemu slovenskemu pisatelju odkazovalo polje njegove delavnosti, je predrznost, kajti človek se razvija po svojem svojstvu, ne pa po tuji sili. Imeniten slavist na izvenavstrijskem vseučilišču mi je pisal, da je knjižico prečital „z velikim zanimanjem in pridom“ in želi, da bi se tam izražena svrha uresničila. Take sodbe veljajo več nego domnevanja v domovini po prislovcu: „Nemo propheta in patria“.

Dr. Glaser“.

K temu dopisu dostavljamo še sledeči dopis: „Že deset let dokazujejo različni slovenski in nemški pisatelji velespoštovanemu g. dr. Glaserju, da je pač znanstvenik in strokovnjak

glede Shakespearja, da pa ni pesnik. Meni se zdi, da ni to za dr. Glaserja nobena nesreča, kajta vsak človek pač ne more biti Goethe ali Schiller, dà, niti Aškerc ali Cankar, ki pišeta enako lepo v prozi ali v stihih. Dr. Glaser gotovo kot orientalist mora razumeti angleščino in ker ima — kakor piše — še specialen slovar in slovnico, mora še posebno dobro razumeti Shakespearova dela. To je dr. Glaser s svojimi kritikami tudi že opetovano dokazal. Toda pesnika docela razumeti in poezije pesniško prevajati, to je dvoje popolnoma različnih strok. Prevajalcem poetskih del res ni treba biti samotvorni pesniki, toda v oblasti morajo imeti poetsko dikcijo, poznati prozodijo ter imeti čustvo za stil. Tudi jaz sem prečital dr. Glaserjevo brošuro z velikim zanimanjem in s pridom ter želim, da bi se tam izražena svrha uresničila; s tem pa še ne trdim, da je dr. K. Glaser, naš velezaslužni literarni zgodovinar in kritik, poet, ki bi bil sposoben podati Slovincem vzorne prevode Shakespearovih del. Mislim pa, da bi se dali taki prevodi doseči, ako bi se združila zanje k skupnemu delu dr. Glaser in Zupančič ali Funtek.

Verus.*

Slovenski pisatelji med Čehi. Gosposdična Ružena Noskova, bivša igralka slovenskega gledališča, je prevela na češki jezik sledeče slovenske leposlovne spise: I. Cankar: Krona (Koruna. „Pražská lidova revue“, ročník I. číslo 4.) — Cankar: Gospod svetnik (Pan rada. „Pražská lid. revue“ ročník I. číslo 11.) — Dr. Tavčar: Moj sin (Můj syn, — kalendář „Sťastný a veselý nový rok 1906.“) — Cankar: Křižev pot (Křižová cesta — „Dělnický kolledář 1906.“) — Cankar: „Pred ciljem“ (Před cílem, — „Dělnická besidka“, nedělní příloha Práva lidu).

Hörmann Kosta: Glasnik zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini. XVII. 1905. Sarajevo. Sedemnajst let zhaja že ta „Glasnik“, bogata zakladnica etnografskega in prirodoslovskega blaga, in 17 let mu je bil urednik Kosta Hörmann, znameniti in povsod v učenjaških krogih velegledni pisatelj-znanstvenik. V zemlji, polni starin, kjer so se veke in veke menjavali narodi in kulture ter so ostavljali svoje sledove, je našel Hörmann torišče svojemu plodonosnemu delovanju, zbiral, proučeval in popisoval je te spomenike v družbi svojih sodelavcev v „Glasniku“ ter obveščal o njih učenjaški svet, večinoma shranjeva je jih v sarajevskem dežel. muzeju. V „Glasniku“ je opisal Hörmann ljudstvo vse Bosne in Hercegovine, opisal živali, s katerimi ljudstvo živi, se hrani in se bori, in drevje in rastlinje in cvetličje, ki krasijo ondota polja in ondote planine. A ne le znanstveno opisal, tudi v krasnih slikah je objavil Hörmann vse te neštete dokumente najstarodavnejše, stare in nove kulturne zgodovine bosensko-hercegovske ter je tako ustvaril znanstven zbornik svetovnega slovesa. Zaradi novega posla, h kateremu je pozvala vlada lani K. Hörmanna, pa je izročil ta veliki jugoslovanski znanstvenik uredništvu „Glasnika“ svojemu najstarejšemu sodelavcu in kustosu sarajevskega muzeja, pisatelju dr. Cirilu Truhelki, čegar znanstveno pero je že dolgo spoštovano v učenjaškem zboru. Dr. Truhelka daje popolno jamstvo, da se vzdrži „Glasnik“ na dosedanji višini ter da se bo urejal še nadalje v duhu odstopivšega Hörmanna. Vsebinska zadnja 494 str. debele ilustrovane knjige obsega v latinici in cirilici 10 temeljitih člankov pod skupnim naslovom „Arheologija i povjest“, dalje članek „Narodne igre sa sela i zboru u Gornjoj Hercegovini“ — pod naslovom „Nauka o narodu“ ter 3 člankov pod naslovom „Nauka o prirodi“. Slovenske arheologe, zgodovinarje, folkloriste in prirodoslovce opetovano opozarjamo na ta „Glasnik“, ki ima pač malo vrstnikov v slovanski znanstveni literaturi.

Dragutin J. Ilijć: Saul. Drama u pet činova. Knjige „Matice Srpske“. Broj 16. U Novom Sadu. Izdanje „Matice Srpske“. 1906. Str. 159. Biblijske snovi mikajo prav posebno poete-dramatike; Wildova „Salome“, Sudermanov „Johannes“, Heysejeva „Marija v. Magdala“, nešteto dram z Jezusom v ospredju i. dr. dokazujejo, da je biblija še razkošno bogat vir modernim dramam. Tudi odlični srbski pesnik-prvak, Dragutin J. Ilijć je napisal biblijsko dramo, ki sta jej središče izraelski kralj Saul in njegov zmagovalni tekmelec David. Patološka Saulova pojava, tip tirana velikana, je pač oseba, ki mora zanimati psihologa-poeta, hkratu pa nudi njegovo kraljevanje mnogo dramatskih prizorov, ki bodo na odru nedvomno učinkovali, ako se nekateri obširni monologi in dialogi primerno skrajšajo. Dragutin Ilijć spada med plodovite srbske pisce (rojen je bil l. 1857) ter je napisal že več dramatskih del tragične in vesele vsebine, nekaj novel in je predvsem priljubljen kot pesnik lirskega značaja. V svojih dramah rad poseza po historijskih snoveh romantične srbske povestnice, sedaj pa se je vrnil celo k bibliji, kjer je našel v „Saulu“ poetski sužet veleromantičnega značaja. Tudi „Saul“ je spisan seveda v stilih po vzoru klasikov.

Prenos kosti pisatelja Andrejčkovega Jožeta-Podmilšaka. 10. maja t. m. ob 4. popoldne smo pri ljubljanskem sv. Krištofu iz prvotne gomile, v kateri je počival nad 31 let, prenesli popularnega slovenskega pisatelja Andrejčkovega Jožeta-Podmilšaka v rakev „Pisateljskega društva“. Izkopavanje ostankov, ki je bilo prvotno določeno na imenovanega dne deseto uro, se je moralo na oblastveno odreditev vršiti že ob sedmih zjutraj. Ko sem s svojo hčerko in s pobratimom M., pokojnikovim ožjim rojakom in prijateljem o naznačeni uri dospel do tedanjega pisateljevega počivališča, mu je bila gomila deloma že odkrita. Črne proge in lise na dnu jame so očrtavale zadnjo posteljo trpinovo, dočim od prepelega lesa krstinega ni bilo ni najmanje ostaline, — tako temeljito ga je bila použila zemlja. Ogrodje je ležalo zasuto v produ; iz njega je molela le lobanja, nagnjena proti prsim, — znak, da so bili svoječasnno mrliču deli blazinico pod glavo.

„Varno delajte, polagoma ga izkopavajte, da dobimo vse kosti,“ sem rekel grobarju. A možu ni trebalo mojega opomina. Izkazal se je veččaka, da bi bil človek mislil: ne priprostega grobniškega hlapca gledaš v jami, nego izkušnega, praktičnega anatoma! Vedel ti je za vsako poedino kost. Marsikdo je z mano vred mislil, da mu je naplavina, v kateri je ležal mrtvec toliko let, razkrojila, izvzemši lobanje in ekstremitet, vse druge sestavine. V moje presenečenje pa se je ohranilo vse ogrodje docela celotno. V obeh čeljustih je nedostajalo samo štirih kočnikov, dočim se je vse drugo zobovje, belo kot slonovina, držalo trdno. Kost za kostjo mi je podajal grobar iz jame, a jaz sem jo prelagal v malo, za dveletno dete izdelano krsto. Prekratka je bila ostankom pisatelja-dolgina. Ali, kdo bi se bil pač nadejal, da najdemo ves in celoten skelet!

Joža, če te nisem somatološko pravilno preložil v novo posteljo, ne štej mi tega v greh! Mene ne zadeva krivda!

Na gorenji kosti leve noge se je še držal prilepljen fragment spodnjih hlač. Našla sta se še tudi preperela kosa surke, v katero je bil oblečen mrlič. Iz dejstva, da je bila lobanja cela, sem sklepal, da se je pri Joži opustila obična sekcija, ki se navadno izvršuje na mrličih po bolnicah.

„Evo, gospod, tu so prsti desnice, s katerimi je mož pisal toliko lepega,“ pravi grobar, pomolivši mi na lopati iz gomile naznačene koščice. „Kaj ste tudi vi čitali kak njegov spis?“ sem vprašal začuden. „Dà, vse, karkoli sem mogel dobiti. Najbolj me je zanimala njegova povest „Žalost in

veselje*, se je glasil odgovor. „In z veseljem sem prebiral njegove povesti!“ — „Joža*, sem dejal, skladajoč mu desno roko, „zastonj nisi živel, nisi pisal zaman. Priprosti ljudje te čislajo in s hvaležnostjo še dandanes čitajo tvoje spise!“

Ob devetih je bil opravljen žalostni posel, nakar smo prenesli krstico v pokopališčno mrtvašnico, ter je četvorica nas prisotnih po krščanski šegi pokropila pokojnikove ostanke. Ob štirih popoldne so se oglasili sv. krištofski zvonovi, zadnjič pozdravljajoč umrlega slovenskega pisatelja. Pred mrtvaško kapelo je monsieur Tomo Zupan ob asistenci župnikov Vrhovnika in Brceta blagoslovil krsto, na katero je bilo „Pisateljsko društvo“ položilo krasen, velik venec svežega cvetja. Pevci „Glasbene Matice“ so zapeli velečasten koral, nakar se je jel pomikati dolgi spreved proti rakvi „Slov. pisateljskega društva“. Pogreba se je udeležil ves odbor društva z mnogimi svojimi člani, lepo število srednješolskih profesorjev, učiteljev, pisateljev, častnikov, uradnikov, rodoljubnih dam in mnogo priprostega naroda. Prisostvovali so tudi trije ožji rojaki, za življenja iskreni mu prijatelji in baje tudi rodna mu sestra. — Ko je krstica izginila v zevajočem grobu, je po končanih cerkvenih obredih nad odprtim grobom končno zakrtila velečastna pesem, — zadnji pozdrav slovenskih pevcev slovenskemu pisatelju!*

Življenje pokojnega Podmilšaka je opisano že večkrat tako vrló, njegovo delovanje na slovstvenem polju ocenjeno tako korenito, da se mi zdi odveč, tu ponovno govoriti o tem.**

Eno pa mi je omenjati in naglašati.

Ko sem lani letoval v bližini rojstvenega kraja našega pisatelja, sem prišel na svojih izletih često v dotiko z ljudmi, ki so ali osebno poznali rajnega Andrejčkovega Jožeta, ali pa ga poznajo iz njegovih spisov. Zanimali so se nepopisno za moža-domačina, ki jim je v izrazitih svojih povestih tako lepo opisal domače življenje in vrvenje Črnega grabna in njegove okolice, osobito iz polpretekle dobe. V mnogih domih sem naletel celo na novejšo pričeto izdajo njegovih spisov. Prijetno me je dirnilo, ko so me povpraševali odrasli in mladina, kdaj se je nadejati nadaljevanja Jožefovih povesti. Spričo tega splošnega zanimanja bi bilo toplo želeli, da se Krajčeve tiskarne naslednik v Novem mestu pobrini in skoro pošlje v dežel vso ostalo, še neizdano duševno pokojnikovo ostavbino. Ž njo poda priprostemu narodu lepo, zdravo in zabavno čtivo, pisatelju-trpinu pa postavi s tem najlepši pomnik. Harambaša.

GLEDALIŠČE IN GLASBA.

„Prodane neveste“ — 40letnica. 30. maja t. l. so praznovali Čehi 40letnico prve uprizoritve večno mlade in

* Troški prenosa in pokopa so se pokrili iz prispevkov pokojnikovih prijateljev in čestilcev. Blagajne „Pisateljskega društva“ torej prenos Andrejčkovega Jožeta ne tangira niti najmanj. Toliko v pojasnilo in uvaževanje zaradi nekkih nastalih govoric!

** Spise, tikajoče se pisateljevega življenja in delovanja, vide: „Ljublj. Zvon“ IV., 1884. l. pag. 530 sq. od Gregorja Jereba. Na str. 726. s. l. c. je navedenih 119 natisnjenih + 18 nenatisnjenih + 7 dramatičnih del v rokopisu, katere poslednje imenovane hrani „Dramatično društvo“ v Ljubljani. — Krajčeva „Narodna bibl.“ Novomesto 1884. l. snopič 12. pag. 3, spisal R. Perušek; dozdej v presledkih izšlo 8 snopičev izbranih rajnikovih spisov, ki se bodo baje nadaljevali. — „Ilustr. nar. koledar za l. 1900“, izdal Hribar v Celju, pag. 77. sq., s sliko, iz peresa M. Pirnata-Podkrajca. — „Dom in Svet“ VII. 1894. l. pag. 740. sq. s sliko pokojnikovo, spisal B. — „Slov. Narod“ XXXIX. l. št. 105. in 106 ex 1906., moj spis.

sveže Smetanove opere „Prodana nevesta“ ter se je tega dne pela opera 440 tič. Smetana je s svojo opero docela izpodrinil dotlej v Čehih sila priljubljene italijanske opere, vvedel v češko opero realistično smer ter pristni narodni duh, ki ga je črpal iz bogatega vrela čeških narodnih pesmi. Spočetka je imel hude boje in kapelnik češ. dežel. gledališča, neki Mayr, ni hotel Smetanovih oper niti študirati niti dirigitirati. Smetana je torej svoji prvi operi: „Braniboři v Čechah“ in „Prodana nevesta“ sam naštudiral in sam dirigiral ter dosegel takoj popolno zmago. Od l. 1866.—1882. se je pela opera „Prodana nevesta“ v Pragi 100 krat, do 1892. dvestokrat, do l. 1895. tristokrat in l. 1903. se je dosegla že 400. predstava. Šele l. 1892. se je uprizorila ta prekrasna opera prvič na Dunaju, kjer jo je pel ensemble Narodnega divadla. Z Dunaja je prišla v Chicago, Ljubljano, Pešto, Štokholm, Berlin, Frankobrod, Draždane, Lipsijo, Kolin n. R., Hamburg, Monakovo, Bremen, na dunajsko dvorno opero i. t. d. V Ljubljani se je pela „Prodana nevesta“ prvič l. 1894 pod kapelništvom gospoda Fr. Gerbiča.

Prva slovenska Mařenka pa je bila gdč. Leščinska.

Odslej pa skoraj ne mine sezona, da bi se ne pela na našem odru z nezmanjšanim uspehom in vedno enako veselo sprejeta „Prodana nevesta“.

UMETNOST.

V Sofijo! Dne 26. avgusta t. l. se vrši v Sofiji kongres jugoslovanskih književnikov in časnikarjev, 28. avgusta pa se otvori II. jugoslovanska umetniška razstava. Udeleže se ju tudi Slovenci. Udeležencem se je zaradi skupne vožnje oglasiti do 1. julija t. l. pri tajništvu društva slovenskih časnikarjev in pisateljev v Ljubljani. Želeli je, da bi bili Slovenci tako na kongresu kakor na razstavi dobro zastopani.

Magolič Srečko: Jesen. Zopet je razložil naš sodelavec, g. Magolič novo svojo sliko in sicer zopet kos krajine z našega, melanholške lepote toli bogatega Barja. Magolič se nekako zvesto in z ljubeznijo zataplja v lepoto tega velezanimivega Barja in značilno je za slikarja, ki je sicer vesel dovtipnež, da išče na Barju svojih efektivnih motivov le v jeseni in v zimi, nikakor pa ne spomladi. Človek bi torej sodil, da je v tem humoristu mnogo melanholije in sentimentalnosti. Vendar pa najnovejše Magoličevo delo ne kaže le propadanja krajinske krasote, kajti mogočni log je pač žolt in vel, toda po gostem vejevju se drži še malone vsa bujnost listov in po njih je razlito vse razkošje zgodnjih solčnih žarkov, ki so odeli ves log v čisto zlato. In med debli se odpira izvrstno pogojena perspektiva globoko tja do tajinstveno mračne globine loga, ki se zrcali v kristalno čisti mrzli vodi in ki je slikana imeritno. Nad logom pa se razpenja vedro, le z lahкими oblačnimi koprenami zastrti nebes. V risbi in barvah je Magoličeva „Jesen“ izredno posrečeno delo, ki dokazuje, da slikar trajno napreduje. Gotovo pa je že danes, da spada Magolič med najsimpatičnejše slovenske krajinarje.

RAZNOTEROSTI.

Desetletnica županovanja Ivana Hribarja ni s slovensko književnostjo in umetnostjo v nobeni direktni zvezi, vendar pa imajo tudi slovenski napredni časnikarji, pisatelji in umetniki dovolj povoda, ob tej priliki županu kulturnega središča Slovenije izraziti svoje čestitke in svoje zahvalno priznanje. Že od najmlajših let je bil Ivan Hribar goreč ljubitelj lepe književnosti in če ni ostal pisatelj, je to za Slovence pač le sreča, zakaj kot politik, nacionalen ekonom in

župan je koristil našemu narodu mnogo, mnogo več, kakor če bi bil napisal celo kopo slabotnih pesniških in novelističnih zbornikov. Kot dober Slovan evropskega obzorja je koristil Hribar Slovincem doma in v tujini neizmerno veliko ter je zanesel sloves našega naroda s svojo simpatično osobnostjo med vse naše slovanske bratske narode. Svoječasno je objavljaj v „Ljubljanskem Zvonu“ temeljite referate o moderni češki književnosti, referate, kakoršne danes pogrešamo v vseh leposlovnih slovenskih listih. Izdajal je tudi več let leposlovni list „Slovan“, ki je še danes v najboljšem spominu. Hribar je dal inicijativo za kongres slovanskih časnikarjev v Ljubljani l. 1902, ki je seznanil slovanske brate z našo domovino in ki je posredno rodil podporno društvo slovenskih časnikarjev in književnikov. Lani je predsedoval kongresu slovanskih časnikarjev v Voloski z isto spretnostjo in častjo, s katero je vodil že I. kongres slovanskih časnikarjev v Pragi. Tako je župan Hribar, obenem sam aktiven časnikar, v najožjem stiku s slovanskim časnikarstvom. Njegova zasluga je, da se je udejstvoval in v Ljubljani odkril Prešernov spomenik in po njegovi inicijativi so se poimenovala razne ljubljanske ceste in ulice po slovenskih literatih, časnikarjih in umetnikih. To je dokaz njegovega spoštovanja slovenske književnosti. Tudi zaslužna proslava seniorja slovenskih pisateljev, Josipa Stritarja se je izvršila na Hribarjevo inicijativo. Koliko je storil župan v enem letu za humanitarno društvo slovenskih časnikarjev in književnikov, se je konštatovalo na letošnjem občnem zboru tega društva. Hribar je bil, ki je ne le moralno izdatno podpiral društvo slovenskih umetnikov, ko so priredili I. svojo umetniško razstavo v Mestnem domu, naklonil je umetniško delo kiparjema Zajcu in Peruzziju in Hribar je bil prvi, ki je prišel s pozitivnim načrtom za uredničenje slovenske umetniške galerije na ljubljanskem gradu. Slikarja Jos. Germ in Iv. Kobilčeva sta dobila po njegovi inicijativi umetniški naročili, in gotovo je, da imajo slovenski umetniki v županu Hribarju najrealnejšega prijatelja, ki jih tudi poslej ne pozabi. Drugih zaslug župana Hribarja za naše kulturno napredovanje ne bomo navajali, ker so jih naglašali že drugi listi, ki znajo ceniti pozitivno delo. Nam pa se je zdelo potrebno, da smo prav kratko in suho zabeležili ob desetletnici Hribarjevega županovanja tudi nekaj njegovih takih činov, ki so povod, da se k mnogoštevilnim hvaležnim gratulantom naknadno pridružujemo še mi kot najmlajši slovenski list, ki zastopa tudi interese in čast naprednih slovenskih časnikarjev, književnikov in umetnikov!

NAŠE SLIKE.

Pavel Jovanović: Prve vaje za boj. (Umet. priloga v trobarvnem tisku.) P. Jovanović je najslavnejši srbski slikar-umetnik, čegar dela so last vsega slovanstva. Snovi svojim delom zajema iz srbske zgodovine in iz narodnega, tudi intimnega življenja Srbov. Ded uči unuka rabiti handžar in meč. Ta prizor podaja naša lična priloga, ki gotovo razveseli p. n. naročnike. — **Mme. Lebrun: Lastni portret z detetom.**

(Umet. pril.) Ta dražestna slika francoske umetnice nahaja se v muzeju Louvre v Parizu. — **Ivan Meštrović: Luka Botič.** Glava spomenika dalmatinskega pesnika Luke Botiča. Spomenik stoji v Spletu. Botič (1830—1863) je bil veleodličen dalmatinski pesnik-epik, čegar veliki epi „Pobratimstvo“ (1854), „Bijedna Mara“ (1861) in „Peter Bačić“ (1862) spadajo med bisere hrvatske epske poezije. Botič je v njih opeval najrajši ljubezen in junakovanje Hrvata, ki ljubi mohamedanko, ali ljubezen mohamedanca do Hrvatice. Bil je torej mož verske in narodnostne tolerance. L. 1885. je izdala „Matica Hrvatska“ Botičeve pesmi. Meštrović je odličen hrvatski kipar, čegar dela so vzbujala na razstavi v Belemgradu in v „Secesiji“ na Dunaju splošno priznanje. Meštrović je genijalen umetnik velike bodočnosti. — **R. Rački: Dante ob vhodu v pekel.** Znameniti hrvatski risar in slikar R. Rački je podal tu ilustracijo k Dantejevi „Božanstveni komediji“. Latinski pesnik Vergil vodi italijanskega pesnika Danteja v pekel.

„E poi che la sua mano alla mia pose
Con lieto volto, ond' io mi confortai.“

(III. spev, 19. str.)

W. L. Arndt: Prodajalec turškega medu. Tip slovanskega mohamedanca iz Sarajeva. — **W. L. Arndt: Molišev na grobu.** Stara majka je prinesla svečico na grob sinkov in plače in moli za njegovo dušo. — **Vlaho Bukovac: Portret slikarjeve soproge.** Akad. profesor Vlaho Bukovac v Pragi uživa evropski sloves kot izboren portretist. Veseli smo, da prinašamo zopet njegovo delo! — **R. Frangeš: Relief.** Prvi jugoslovanski kipar, prof. R. Frangeš, je izdelal ta fini relief za revers plakete, katere avers kaže glavo biskupa Strossmayerja (delo R. Valdeca). Frangeš izraža s tem reliefom Strossmayerjevo geslo: „Sve za vjero i za domovinu!“ Obe figuri sta klasično izvršeni. — **Iz Savinske doline.** (Fot.) Prelesten kosce iz slovenske domovine, dolina ob Savinji. — **F. Kovačević: Spomladi.** Motiv iz okolice Zagreba. — **Iv. Tišov: Abrahamova žrtve.** Stoletni Abraham hoče Bogu žrtvovati sina Izaka, kar prepreči angelj, kazoč mu ovna. — **V. Becić: Iz vasi.** Krušna peč v kmetiški koči.

V. BEČIĆ: IZ VASI.

DRAGOTIN HRIBAR

LJUBLJANA.

Tiskarna
Založna knjigarna
Knjigoveznica

Trgovina s papirjem
pisalnim in risalnim orodjem ter
glasbenimi potrebščinami.

klad šolskih knjig in molitvenikov na debelo in drobno,
Zaloga poslovnih knjig in tiskovin.

I. kranjska tvornica pletenin in tkanin
DRAGOTIN HRIBAR v Ljubljani.

priporoča cenjenim gg. trgovcem in kramarjem v mestu in na deželi svoje izdelke, kakor: nogavice, rokavice, gorenjske jopiče, gamašne, otročja oblačila, telovnike za gospode in lovske telovnike itd. — Blago najboljše kakovosti, cene nizke, postrežba točna.

Slavnemu občinstvu v Ljubljani pa najuljudneje priporočam v nakupovanje omenjenih predmetov

tovarniško zalogo v Šelenburgovih ulicah 13.

Kdor kupi enkrat ostane gotovo zvest naročnik mojih izdelkov.

Naročnina „Slovana“ znaša na leto 12 K, na pol leta 6 K, na četrť leta 3 K. Posamezni zvezki po 1 K 20 h. Dijakom je naročnina znižana na 10 K letno. Za Nemčijo 13 K 50 h, za druge države 15 K. — Cena inseratov: Dvostopna petilivrstna 30 h za enkratni natis; za večkrat po dogovoru.

Lastnina in tisk D. Hribarja v Ljubljani. — Odgovorni urednik Fran Govékar v Ljubljani.